

~~11981~~
2

Чыла эл пролэтар-влак, ушныза!

Мар. ж.
1-3

ПИОНЬЭР ЙҮК

Тылчэ йыда лэкшэ
сылнэ мутан, сүрэтан йоча
журнал, обкомолын, облбюро
ДКО-н адак обоно-н органышт

АПРЭЛЬ-МАЙ 1934 ий

№ 4-5

МАРГОСИЗДАТ

ИОШКАР-ОЛА

1934 ий

ПЭРВОЙ МАЙ ПАЙРЭМ

Пэрвой май пайрэм—тидэ туньамбал пролетариатын пайрэмжэ. Тидэ пайрэмым ышташ тунгалмылан тэний ындэ 45 ий эртыш.

1889 ийыштэ Париж олаштэ (Франций) пашазэ конкгрэс погынэн улмашын. Вот тидэ конкгрэс—пэрвой май пайрэмым ий йыда пайрэмлаш—манын пунчалым луктын. Тулэч вара туньамбал пролетариат тидэ пайрэмым ий йыда пайрэмла да ты пайрэм кэчэ ышкэ рэволюцион бойэвой вийжым онча.

Пэрвой майым ий йыда пайрэмлаш тунгалмылан буржуазий пэшак лүдын.

Кажнэ пэрвой май пайрэм ыштымаш—тидэ рэволюцион вий ончымаш да буржуазий ваштарэш кучэдалмаш вийан-машым нуно раш палэныт, тидын дэнак пэшак чот лүдыныт. Тидлан вэрчынак нуно тидэ рэволюцион пайрэмым ышкыла-нышт кэлшышэ, йүмө-кочмо пайрэмыш савыраш толашэныт.

Савыраш толашымаштэ буржуазийлан кокымышо интернационалыштэ улшо опортунист мэншэвик элэмент-влак вийан полшэныт.

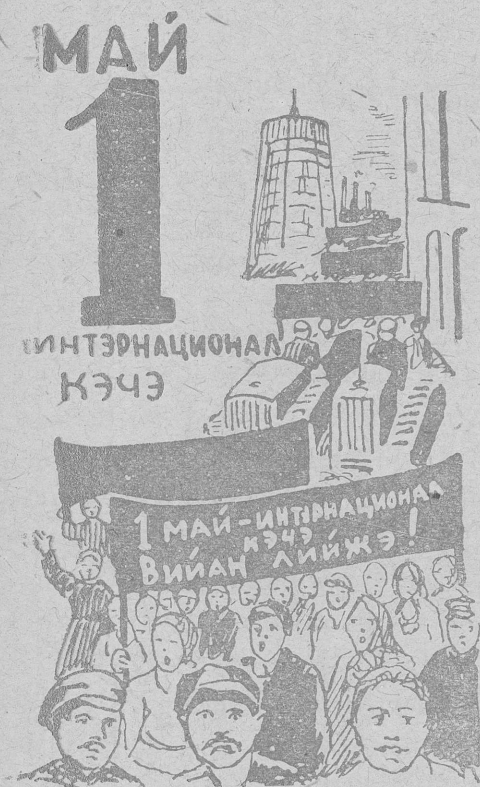
Тошто, кугыжан улмо годсо Российштэ пэрвой май пайрэм пэрвой гана 1890 ийыштэ Варшавэ олаштэ ышталтын. Ты пайрэмышкэ 10 түжэм нарэ пашазэ погынэн улмашын. Пайрэм стачкэ ыштымэ дэнэ эртэн. 1891 ийыштэ Пэтэрбург (кызытсэ Ленинград) олаштэ пэшак куго майэвкэ ыштымэ.

Вэс ийлаштэ пэрвой майым пайрэмлымаш: Москошто, Озаныштэ, Нижний Новгородышто (кызытсэ Горькийыштэ) моло олалаштат лийэдэн.

1896 ийыштэ Лэнин йолт. түрмаштэ шинчэн гынат, май пайрэм эртармашым пэшак вийан вуйлатэн. Тудо түрмаштэ шинчымэ жапыштак листовкым возэн. Тидэ прокламацэ пашазэ коклашкэ шаралтын. Прокламацэ лукмо дэч тылызак пэлак вара Питэрыштэ тэкстиль пашазэ-влак пэшак кугу стачкым ыштэныт.

Пэрвой май пайрэм эрэ шарлэн шогэн. 1899 ийыштэ Ригэ олаштэ пэрвой май кэчэ пашазэ-влак фабриком шалатэныт да полицэ ваштарэш шогэныт. Ты кучэдалмаштэ 40 түжэм угла пашазэ дийын. 1900 ийыштэ пэшак куго демонстрацэ-влак лийэдэн. Шуко вэрэ вүрым йоктарэн, полицэ-ваштарэш шо-

гымаш лийын. 1901 ийыштэ Питэрыштэ пашазэ-влак Обухово заводым ышкэ кидышкышт налын, полицэ ваштарэш барикадым ыштэн, 6 шагат жап кучэн шогэныт.

1902—3 ийлаштэ стачкэ, дэмонстрацэ, майэвкэ-влак уло Россий кумдыкэш лийэдаш тунгалын. 1905—6 ийлаштэ пашазэ дэнэ пырля май пайрэмым кресаньык-влакат пайрэмлаш тунгалыныт.

Ожно, октябрь револьуцо дэч ончыч май пайрэмым тэнийсэ сэмын ышкэ эрык дэнэ чон куанымэ дэнэ урэмыш лэктын, йошкар тистым күш нолтэн, пайрэмлаш огэш лий улмашын. Май пайрэмым полицэ дэч шолып чодраштэ ыштэныт. Тыштэ капитализым ваштарэш кучэдалмэ нэргэн кутырэныт. Капиталист элыштэ кызытат пэрвой май пайрэм кэчэ дэмонстрант-влакым полицэ лүлкала да шувыньо дэнэ покта. Пэрвой

май кэчэ шуко пашазэ-влакым, пашазэ-влак дэнэ пырля нуннын йочаштымат арэстоватлэн, түрмашкэ, подвалышкэ кышкат. Лач мэмнан совет ушэмыштэ гына Май пайрэм кэчэ изижат кугужат, рвэзыжат, шонгыжат куанэн эрыкышт дэн урэмыш лэктын, дэмонстрацым ыштэн, пайрэмым эртарат.

Тидэ шот гыч май пайрэмым пэшак чот пагалэн эртарман да ышкэнан пашам виктарман. Паша йыр моблизовайалтын, соцтагас дэн ударничэствым илышыш пуртэн, клас тушманлан отпорым пуэн, 17 шэ партий сйэзд пунчалым да Сталин йолт докладшым практик паша дэнэ илышыш пурташ уло вийым пыштэн, пионер организацэ-влаклан талын пижман.

Эсэн лийжэ 1 май—туньамбал пролетариатын револьуцион вийжым бойэвойло ончымаш!

Йуный пионер-влак! Школышто дисциплиным пэнгыдемдыза, наукин тунжым тунэм налза! Ленинын пашажым умбакыжэ да мучаш шумэшкэ ышташ йамдэ лийза!

МАЙ ПАЙРЭМ

(Гэрман илыш гыч кок кыдэжан ончыктымаш)

Модшо-влак

Г а р т а, Р о з а, К л а р а—пионьэркэ-влак.

М а к с, Г у с т а в, К а р л—пионьэр-влак.

Ф р и ц—комсомолэц вожатый.

О т т о—пойан эргэ.

Районысо полицэ управлэньэ начальник.

1-шэ, 2-шэ дэн 3-шо полицэ-влак.

1-шэ Вўдышö. Рвэзэ-влак, кэчэ шичмаш вэлыштэ, 1-ой май пайрэм, вийан класс кучэдалмэ жапыштэ эртаралтэш.

2-шо Вўдышö. Кугыжаң улшо Россий сэмынак капиталист правительствэ мэмнан демонстрацим поктэн шалатат. Тўжэм дэнэ пашазэ-влакым арэстовайэн, гўрмашкэ шындат.

1-шэ Вўдышö. Кэчэ шичмэ вэлыштэ улшо пашазэ йоча-влаклан илаш пэшак йöсö. Тушто пионьэр организацим ышташ огэш лий.

2-шо Вўдышö. Тушто йышт погынаш логалэш.

1-шэ Вўдышö. Мэ кызытэ тэмдалан 1 май пайрэмым Гэрманыштэ организатлаш могай нэлыжым каласэна.

2-шо Вўдышö. Нэлым ончыдэак мэ 1 майым пайрамлэна. Мэ ачан дэнэ пырдыак Совет Гэрман вэрч кучэдалнэна. Мэ шинчэна: мэмналан тэндан полыш күлэш лийэш гын, йолташ-влак...

1-шэ вўдышö. (залышкэ) То чыланат ик йэн сэмын йамдэ лийза! (Кайат).

1-шэ сўрэт.

Подвал көргö. Пычкэмыш. Покшэлнэ пудыргышо үстэл, ик пүкэн, йара бочко-влáк. Устэмбалнэ пычкэмыш лампэ пычкэмшалт йўла. Занавэс почмо годым Гэрта, Макс дэн Роза үстэл дэнэ плакатым возат. Пытарат.

Гэрта. Ну, вот шуктышна!

Роза. Сай. Пэш сай лийыч. (Плакат-влакым рончэн, йывыртэн ончат, варажым сайын гына пўтырэн оптат. Плакатыштэ лозунг-влак: „1-ой май пашазэ-влакым урэмыш луктэш“.

„Эсэн лийжэ туньамбалнэ улшо пэрвой совет эл“, „Бэрлин йошкаргэ кодэш“, „Фашизмлан колмаш“)

Макс. „Уло йоча-влак мэмнан знамэ йымалкэ шогалышт“
—манын мланна тыршыман.

Роза. Мэ митингым ыштэн шуктэна гын, тидэ пэш кугу паша лийэш.

Роза. Чын, тугак лийэш.

Гэрта. Совет Ушэмысэ улшо пионьэр-влаклан пэрвой майлан йамдылалташ подвалыштэ шылын толашымат огэш кұл.

Макс. Пийалан улыт. Нуно эрык дэнэ урэмлашкэ ышкэ плакатышт дэнэ ласкан кайат.

Роза. А мэмнам эрла адакат түрлө сэмын покташ тунгалыт.

Гэрта. Арэстоватлаш тунгалыт.

Роза. Нимогай титакдымэ йэн-влакым лұлкалаш тунгалыт.

Макс. Йоча-влак нымат огыл. Жап толэш, мэмнан Германий умбалнат йошкар солык лойгаш тунгалэш.

Роза. Но вучаш пэшак шуко, Макс. Шуко.

Макс. Укэ „капиталистын мурыжо мурэн пытэн“,—манын ачам каласыш. Тудо буржуй-влак ышкэ пашаштышт пунтайалтыныт. Нуно ышкеланышт ышкэ шугарым кунчат—манэш. (Осам кум гана пэралтымэ йук шокта. Йоча-влак тып лийыт).

Клара. (омса шэнгэлнэ) Йошкар роза!

Макс. (омсам почэш).

Клара. (пура) Поро кас лийжэ йолташ-влак;

Макс. Тугэ лийжэ! Тый могай школ гыч улат?

Клара. Бэнштрассэ улшо школ гыч.

Макс. А! Тидэ школо район көргыштө улшо моло школ-влак дэч эн тып огыл.

Клара. Тыгэ. Тудым пилан да пырслан пунэшт.

Макс. Мо тидэ тыганьэ?

Роза. Могай пырыслан?

Клара. Сурт вольык ончымо олмэш школьник-влакын колыштдымыштлан.

Гэрта. Школо олмэш—пырыс эмлымаш вэр. (Изиш лиймэк осам ала ко тукалтат).

Гэрта. Кө тушто?

Густав. (омса шэнгэлнэ) Йошкар галстук?

(Осам почыт)

Густав. Кузэ илэда йолташ-влак? Но пашада могай? Чыланат погынэн улыда?

Макс. Китдам пыштыза (Густав вэлкэ). Могай организацэ гыч улат?

Густав. Шлэзингэр фабрик пэлэн улшо пионьэр отряд гыч. Чыла пашазэ-влакат лэктят. Тоштырак мастэр мэханик-влак кокла гыч гына йужыжо огыт лэк.

Роза. Шкурник-влак. Мэмнан ача-ава мом чытат гын, нуно тидым огыт чытэ.

(Адак омсам тўкала, Карл пурэн шогалэш)

Карл. Йамдэ лийза, йолташ-влак.

Чыланат. (эркын, пырля) Эрэ йамдэ улына!

Гэрта. Ужамат, тый, кудо школ гыч улат?

Карл. Мэмнан районышто улшо эн куго 5-шэ №-ан школы гыч улам, увэртаращ вашкэм, чылана порьадкыштэ. Школышто улшо йоча-влак митинг эрла лэктыч? Кушак кушан лийэш? погынат? Мэмнан каймаш маршрутна могай, кудо вэлкэ лийаш?

Макс. Изиш вучалтэ тый. Сайын ойло. Тый пэрвой май дэч ончыч погынымашым погэн кэртынат укэ?

Карл. Пэрэмэн жапыштэ сатэш йалт митингымак ыштэнам.

Роза. Нигэат шыш палэ?

Карл. Укэ. Кунам мэмнан дэкэ пастор дэнэ учитыл мийыштат, мэ вэра нэргэн да тулэч моло нэргэн кутыраш тўнална. Альбат Фриц укэ?

Роза. Укэ. Тудо ала молан почэш кодын.

(Омса пэралтымэ йўк)

Фриц. (омса шэнгэлнэ) Йошкар роза.

(Омсам почыт, Фриц пура. Чыланат тудым авырэн шогалыт)

Йўк-влак. Поро кэчэ пагалмэ Фриц таг. Но паша кузэ? Кушакын погынэна. Могай жапыштэ. Мэмнан дэнэ пырля коланышто кō лийэш?

Фриц. Йоча-влак, чылан погынэн улыт?

Макс. (спискым ончэн) Бэри штранс 5-шэ №-ан школы гыч, Шлэдингэр завод гыч (ышкэ сэмынжэ ойла). Куд йэн. Да. Чыланат улыт. Фриц, тўнал.

Фриц. Иктажэ омса дэкэ шогалза:

Макс. (омса дэкэ шогалэш).

Фриц. Йоча-влак, эрла пэрвой май. Коммунист партий

дэн комсомол организацин вуйлатымэ дэнэ Гэрманыштэ улшо
сознатэлынэ пашазэ-влак эрла чыланат урэмыш лэктыт. Пашазэ
йоча-влакланат ачашт дэн пырля урэмыш кайман! Чыланат
урэмыш. Мэ түжэм дэнэ улмынам, түжэм, шүдө дэнэ капита-
лист-влак дэч шуко улмынам ончыктыман. Кажнэ лэкмашна,
кажнэ пудранчыкна—Совэт Гэрман дэч кучэдал налшашлан
ошкыл лийжэ! Эсэн лийжэ Гэрман компартий! Эсэн лийжэ
түнхамбалнэ улшо пэрвой Совэт эл!

Чыланат. Ура! Ура! Фриц. Эсэн лийжэ Совэт рэспуб-
лик. Эсэн лийжэ Гэрмансэ комунист партий.

Фриц. Иолташ-влак! Үндэ мэмнан обязааность нэргэн...

(Омсам тукталтымаш)

Макс. Йоча-влак, ала тидэ полицэ гын, төвө тушто угы-
лышто рож, онга шэнгэк шылза. Тушко пурыза.

(Түкалымаш вийангы. Йоча-влак угылыш чумыргат).

Макс. (омса дэкэ мийэн) Кө тушто!

Йүк. (омса шэнгэлнэ) Йошкар галстук!

Макс. (савырнэн) Кө тидэ? (омсашкэ) кушэчын?

Йүк. Мый Отто Фрицбэрг. Школ гыч дэлэгат.

Макс. Могай район гыч.

Йүк. Кумышо квартал гыч.

Макс. Пурташ?

Фриц, Пурто.

(Отто пура)

Йоча-влак йүк. Мый ом шинчэ. Мый тидым нигуш-
тат ужын омыл. Мыйат тугак.

Фриц. Тыданэг кө паролыым шиштарэн?

Отто. Мыланэм паролыым тэмдан отряд вожатый да-
шиштарэн.

Фриц. Лүмэт.

Отто. Карл Роттэр.

Фриц. Шинчэм. Чынак. Тидэ ышкэнан. Молан тэмдан
школда район дэнэ пырля огэш лэк.

Отто. Мэмнан отрядна изи, мэ тэмдан дэкэ ушнаш
көнышна.

Фриц. Паша. Шич эртарэна. (Чыланат шинчт). Мый
пудранчык порьадыкшэ нэргэштэ шогалыым. Колштса. Тэм-
дан колоньлан лач 8 шагат эрдэнэ Шлээнгэр фабрик капка
дэнэлан погыныман. Погынымашкэ куго түшка дэнэ ида мий:
ышкэт-ышкэт чумыргыза. Умылэда? Лозунг дэн плакат-влакым

газэтэш йышт намайза. Пионьэр-влак чыланат йошкар галстук дэнэ эн ончыл ратыштэ пашазэ-влак дэн пырля ошкылза.

Отто. А йэсли дэмонстрацым шувыньо дэнэ покташ, шалаташ тўнгалыт гын?

Фриц. Пытартыш минуго мартэ шаланэн кайыман огыл.

Отто. Мый ом кэлшэ. Молан тыгай шучкылыкыш логалаш. Молан ышкэнан тупнам резинэ шувыньо йўмак шын-даш, садак нимогай толкат огэш лий. (Ик жап тып. Умылэн огыт кэрт).

Гэрта. Мом тудо ойла?

Роза. Мо тыгай?

Густав. Пэрвой май дэмонстрацэ—тидэ тыланэт гульатлэн кошмаш огыл.

Макс. Тидэ кучэдалмаш.

Карл Тыгэ ойлаш тудын могай праважэ уло?

Клара. Лўдат гын, тыйын лэкмэтат огэш кўл.

Фриц. Сайракын умылтарэ, могай шучкылык нэргэн мут кайа.

Отто. (лўдын) Да, укэ. Мы просто так... Мый чыла ынэм каласэ ыльэ.

Макс. Тидэ ала мо йондымө.

Густав. Пэрвой май дэмонстрацэ тидэ тыланэт гульатлэн кошмаш огыл.

Клара. Тудо пионьэр билэтшым ончыктыжо!

Отто. Мый билэтым мөнгэш мондэн кодэнам

Роза. Шойыштат.

Макс. Айдыста кычална, тудо шпион.

Густав. Кычалза тўндэч.

Гэрта. Кычалза, ида колто.

Клара. Фриц кө тыгай?

Фриц. Кўсэнэтым ончыкто.

Отто. Мыйын кўсэнэштэ кычалаш тэмдан правада укэ. Мый ом пу. Мый йошкар галстук дэнэ коштам.

Фриц. Тидэ огэш ситэ. Йошкар галстукым чыланат сакэн моштат. Каласэ: тый парольым йышт колштынат.

Отто. (Омса дэкэ лийшэмэш) Тидэ тэмдан паша огыл.

Фриц. Укэ. Тидэ мэмнан паша. Йэсли тый пионьэр улат гын, чынакымак ойло. Кө улат тый.

Отто. Мый кө улмэм каласышым.

Фриц. Тидэ чын огыл.

Отто. Чын.

Фриц. Мэмнанлан тыйдэнэт үчашэн шогаш жап укэ. Йоча-влак кучыза тудым.

Отто. (Омса дэкэ куржэш. Макс тудын корныжым авырэн шогалэш. Тудым йыр-ваш авырэн шогалыт). Полица! Полица!

Густав. (Умшажым шовыч дэнэ пэтыра) Тссс...

Роза. Полицым полышлан кычкыра, тудо мэмнан лийын огэш кэрт.

Роза. Фриц, тундэч кычалза.

Фриц. Отто -ын күсэныштэ онча. Тудым рвээ-влак кучэн шогат. (Фашис значокым муэш) фашист значок! Значокшо урыс шлэмын. А? (Отто) Мо тидэ тыгай?

Отто. Тидэ, а вот мо: эрла тэмдан урэмысэ пий сэмын лупш покташ тунгалыт.

Йоча-влакын йүкышт. Кай тышэчын, фашист, шпион..

Отто. (Лэктын куржшыла) Погынымашдам садак мучашыш шуктэн огыда кэрт. (Йоча-влак кычкыркалмэ дэнэ куржэш. Омсам тукылат).

Фриц. Йоча-влак, тарванза писыракын. Ала чынакымак тидэ пынэгэ полицым тышкэ вүдэн конда. (Моштэн да писын) Чылажат тошто сэмынак кодэш, кузэ мый кутыршым. Мэ жапым гына вашталтэна. Ик шагат ончыч шымытлан чумыргэна. Тунам полицэ мэмнан погалтмым чараклэн огэш кэрт.

(Вийан омсам тукалмаш)

Йоча йук. Полица, аралалтса, шылза, пытышна..

Фриц. Йоча-влак тып. Ик мутат.. Ида ружгө.

(Омсам тукалмаш вийангэш)

Полицын йүкшө. Закон лүм дэнэ почса.

Густав. Фриц, Фриц, мэмналан иктын шылаш күлэш....

Фриц. Тссс... Тулым йорыктыза. Ындэ эркын—угылыш.

Иктын-иктын вашкыдэ лэкса.

(Йоча-влак тыпак угылышто улшо рожыш лэктын пытат. Омсам кырмаш вийангэш. Омса шургэн йөрлэш. 3 полицэйский пурат.

Начальник. Закон лүм дэнэ тыштэ улшо-влак чыланат арэстоваймэ улыт.

1-шэ полицэйский. Господин начальник! Чыложымат кучэн пытараш күштэт?

Начальник. Тулым чүктө, болван. Мом тый пычкэмыштэ муат.

(Электрист фонарым чүктат, варажым лампым муын чүктат).

2-шэ полицэйсқий. Чэс имэйэм доложить, господин начальник, пөртыштө нигэат укэ.

Начальник. Ужам. Ончычырак омсам пудыртэн кэртын огыдал. Нуно мэмнан пурмо дэч ончыч шикшалтыныт. Писын, прэстүпник-влакын лэктын каймэ вэрыштым вэрэштса.

(Полицэйский-влак угыллаштэ кидышт дэнэ нийалткалэн кычалыт).

1-шэ полицэйский. (рожим вэрэштын) Чэс имэтлэм доложить, господин начальник. Прэстүпник-влакын лэктын каймэ вэрым вэрэштынам. Вот.

Начальник. (Угылыш мийэн полицэйскийлан). Дурак-влак. Жапыштэ нинэ бунтовшик-влакым кучэн пытарэн огыдал. Марш. Но йөра. Эрла нуно мыйын кө улмэм палат альэ!

(Шовыч).

2. шо сүрэт.

1 май. Полицэйский управлэнэ пөрт. Ёстэл. Кок тэлэфон. Пурла могырышто арэстан комнатышкэ омса. Ёстэл покшэлнэ районысо полицэ начальник. Кок могырышто кок полицэйский. Пурлаштэ эшэ ик полицэйский. Чыланат пычалан улыт.

Шовыч нөлталмэ годым—тэлэфон онгыр мура.

Начальник. Алло. Да. Чылажымат, көм кучэн кэртыда, полицэ управлэнэыш колтыза. Да, да. (тэлэфон трупкым пышта (полицэйскийлан) Кунар жап?

1-шэ полицэйский. Эрдэн индэш шагат да нылдэ вич минут господин начальник.

Начальник. Ышкэат шинчэм, кас огыл. Ик пионьэрымат кучэн огыдал.

2-шо полицэйский. Иктымат укэ господин начальник.

1-шэ полицэйский. Мый вуйэм пуэм, тосподин начальник, 8 шагатлан Шлэзингэр да К—о фабрик капка дэкэ ик пионьэрат мийэн огыл.

2-шо полицэйский. Иктат господин начальник.

Начальник. Тэ ўшанэда, што дэмонстрацэ ик куго пашазэ гыч гына вэлэ.

1-шэ полицэйский. Ёшанэна, господин начальник.

2-шо полицэйский. Ёшанэна, господин начальник.

(Тэлэфон онгыр мура)

Начальник. Алло. Мо? Да, да. Кузэ манат? Лидыма-шым ойлэт. Тый йонгылыш лийат. Шлэзингэр да К-о фабрик капка дэч ик пионьэрат лэктын огытыл. Мо? Нуно тугак то-лыт. Мо? Дэмонстрацэ мэмнан районышто түжэм йэнг дэнэ шоочалатэш. Ончылно пионьэр колоно. Колыштам господин лэйтэнант. Чыла шукталтэш, тўрыс шукталтэш (трубкым пышта).

Начальник. (полицэ-влаклан). Пионьэр-влак колоно ончылно улыт. Кузэ тыгэ лийын кэртын, Мо тидэ тыгай?

Полицэйский-влак. (өрвныт, тып шога́т).

Начальник. Мо тидэ тыгай, болван влак!

1-шэ полицэйский. Эрдэнэ 8 шагагыштэ ик пионьэрат господин начальник.

2-шо полицэйский. (1-шым сэнэн) Эрдэн 8 шагатлан ик пионьэрат...

Начальник. Мо о-о-лчат. 8 шагатлан чыла пионьэр-влак погалтыныт. Нуно тэмдам онталэн улыт.

3-шо полицэйский. (куржын пура) Господин начальник, господин начальник! 5-шэ дэн 8-шэ квартал лукушто дэмонстрацэ койэш. Ончылно пионьэр колоно.

Начальник. (приказым пуа) Шалагаш. Йэсли огыт колышт тын, рэзингэ плэтым пашашкэ колташ. Ваштарэн шогал-шым арэстоватлаш.

3-шо полицэйский. Колштам господин начальник.

Начальник. Польшман йолэшкэ нарьадым налаш.

3-шо полицэйский. Колштам, господин начальник.

Начальник. (1-шэ дэн 2-шо полицэйскийлан) Омса дэк шогалза. Чыла арэстованый-влакым шэрэнгэ (радам) дэнэ шогалтыза.

1-шэ дэн 2-шо. (пырльа) Колштам, господин начальник. (Тораштэ „Интернационал“ мурмо дэн рэволюцион мурмо йүк эркын шокта).

3-шо полицэйский. (кок пионьэр-влак дэнэ куржын пура) Вот, господин начальник! Тэвэ йомын кодшо варасэнгэ тўрньа-влакэт. (нуным шўка).

Начальник. Кё төмдалан дэмонстратсым ышташ кўш-тэн? (Шып)

Начальник. Колыда укэ, мый тэмдан дэч йодам. Кё тэмдалан Гэрманийын обществэный тып илышыжым пудыр-тылаш кўштэн?

1-шэ пионьэр. А кө тэмдан лупш дэнэ мэмнам кырашы күйштэн?

2-шо пионьэр. Молан түжэм дэнэ пашазэ-влакым арэстоватлэда?

Начальник. Шып! (полицэйский-влаклан пионьэр үмбаке ончыкта). Радам дэнэ шогалташ

3-шо полицэйский. (Пионьэрке дэнэ куржын пура) Вот эшэ иктэ.

Начальник, Удыр. Тидэ эшэ огэш ситэ. Радамыш.

1-шэ пионэр. Йамдэ лийза!

1-шэ дэн 2-шо пионьэр-влак. Йамдэ, улына!

Начальник. Шып! Тидэ мутланда закондын уло нэлытшэ дэнэ мутым кучаш тунгалда. Радамыш.

1-шэ пионьэрке. (Йолташ-влакшэ дэке шинчэш. Ваш-ваш эркын гына кутырат).

3-шо полицэйский. (Пионьэрке дэнэ пионьэрым пурта) Вот эшэ кокыто господин начальник. Эн тунг вуйышт улыт.

Начальник. А, тэ тунгал пуышыжо улыда?

3-шо полицэйский. Нинэ плакатым нумалын кайат ыльэ. Плакатшат тэвэ.

Начальник. Кызытак йўлатыза.

3-шо полицэйский. Господин начальник. Мутэтым колыштам. Знамэ нангайшэ пионьэр куржо.

Пионьэр (Молылан) Молодэц Макс.

3-шо пионьэр дэн 2-шо пионьэрка. (Молылан) Йолташ-влак! Йамдэ лийза!

Пионьэр-влак. Эрэ йамдэ улына!

Начальник. Шып! Шогалза радамыш. Арэстованын улыда. Ик мутымат пэлэшташ укэ. Ик йўкымат ида лук. (Радам дэнэ шогалыт).

3-шо дэн 4 полицэйский. (Эшэ ик пионьэрым вүдэн пуртат).

4-шэ пионьэр. Йамдэ лийза!

Йоча-влак. (Каждый гана чотыракын да лүтдымашын). Эрэ йамдэ улына.

Начальник. (Оршыла лийын) Шып! Мый тэмдалан ойлэмыс. Бунтовщик-влак! Чылажымат кучэн пытараш. Йошкар галстукыштым рудэн налза. Колыда. Тидэ минутыштак налза. (Тэлэфон оңыр мура. Куржын мийа). Алло. Да, да. Мый ужэ күйштэнам. Чыла порьадкэ (трубкам пышта).

3-шо полицэйский. (Нойэн пытэн) Вот эшэ иктэ.

3-шо пионьэр. Йамдэ лийза.

Начальник. Ик мутымат ида пэлэштэ, а то мый тэмдам. (Солкала. Тэлэфон мура). А, чорт. (Куржын мийа) Алло. Колштам.

Йоча-влак. (Уло йўк дэнэ) Эрэ йамдэ улына.

Начальник. Молчать манам! Укэ, мый тэмдалан огыл господин лэйтэнант, а арэстованый-влаклан. Так точно. Колштам. (трубкам пышта). (Йоча-влаклан сырэн). Сита. Нунын дэнэ шинчылташ укэ. Арэстансышкэ).

(Йоча-влакым икымышэ омсаш шүкэн пуртат да срабоч дэнэ тукылэн шындат. Цэнэ шэнэлнэ мурмо йүк шокта. Тыгак шургыманш, кычкыркалманш шокта.

3-шо дэй 4-шэ полицэйский. (Кок пашазым пуртат) Господин начальник. Кок пашазым арэстоватлэн кэртна. (Пашазэ-влакым вургэмыштэ да мойын кычалыт. Иктыжын партий билэтым вэрэштывт).

Начальник. Комунист! Когыныштымат чурмашкэ! (Пашазэ-влакым нангайат).

4-шэ полицэйский. (Пашазэ ўдраманш дэнэ угыч пура) Вот эшэ иктэ, господин начальник.

Начальник. Кычал пытарэ (Мурымо йүк лийшэмэш, тудо жапыштак чурманшэ интернационал эркин, нотым мурманш шокта).

Начальник. (Ышкаланжат огэш инанэ) Мо тидэ тыгайэ.

1-шэ полицэйский. Тэвэ тушто (чурмам ончыкта).

4-шэ полицэйский. Нимат муылтын огыл, господин начальник

Начальник. Мурманшым чараш. Чылаштымат поктэн лукташ. Куго-влакдан вэр огэш ситэ.

(Йоча-влакым сырэн поктэн луктыт. Лэкшаш родым шогалыт. Арэстансыгыч пашазэ-влакын йүкышг шокта „Йамдэ лийза“).

Йоча-влак. Эрэ йамдэ улына. (Куржыт).

Начальник. (Йоча-влак почэш) Шогыза, тэмдаланат альэ логалэш. (Пашазэ ўдраманшлан) Комунистка?

Пашазэ ўдраманш. Укэ.

Начальник. Тый альэ от шинчэ мо. Вэт дэмонстрацым ышташ огэш лий?

Пашазэ ўдраманш. Шинчэм.

Начальник. Тугэ гынат...

Пашазэ ўдраманш. Тугэ гынат, комунист дэнэ пырля ончыл радамьштэ кайаш күлэш манам.

Начальник. Чурманшкэ. (Нангайат).

3-шо полицэйский. (Куржын пура). Господин начальник, дэмонстраций полицэ управлэньэ дэкэ лийшэмэш. (Мурманш вийанэш, шум).

Начальник. Вийан оролым шогалташ. Күлэш лийэш тын, луйаш тунгалза.

(Интернационал мурманш. Лүлкалманш).

Кусорэн. С. САНЬУШ.

ПЭРВОЙ МАЙ БЭРЛИНЫШТЭ

Вилли 12 ийаш. Пионьэр. Тачэ тудо 6 часланак малэни кынъэльэ. Аважэ окна воктэлнэ урэмышкэ ала мом ончэн шинча. Ачажэ митингыш кайэн. Вилли чайым изиш подыльо да урэмыш кайаш тарваныш.

— Эргым, куш кайэт?—аважэ йодо.

— Урэмыш.

— Урэмыш тачэ лэкташ огэш лий. Тэвэ полиций начальник Цэргибэль — „1 май кэчын йочам урэмыш колташ огул“ —манын приказым пуэн. Тэвэ приказшым урэмышкат пэчэтлэн сакалэн улыт.

— Ый! Нунын приказшым колыштмаш укэ! Тэвэ урэмыш лэктамат, приказшым кушто ужам гын, ик вэрэат ом кодо: чыла кушкэт пытарэм!

— Эргым, кушкэтмэт дэн нимат ыштэн от кэрт. Тэвэ полиций ужэш гын, икэчсэ сэмын адак тупэт какаргымэш кырэн колта.

— Нунын кырмышт дэч ом лүд! Кырэн лүдыктымышт дэн мэмнам садак чактарэн огыт кэрт. Мэмнан вий кажнэ кэчын чумырга. Кызыт нуно шүштө лупш дэн койшланэн коштыт гын, альэ жап шуэш: мэ оза лийына.

Тидэ жапыштэ Виллиын йолташыжэ пионьэр Бэрта шүлэшт-шүлэшт куржын пура.

— Вилли, мо пэш шуко шогэт?! Мэ пионьэр-влак тыйым пэш вучэна. Тэнгэчэ кангашымынам содор ышташна күлэш! Тэвэ урэмыштэ пашазэ-влак пэрвой майым ыштат. Капиталист ваштарэш кучедалаш лэктыныт, мланна полшаш күлэш.

— Бэрта, тэнгэчэ возымо лозунго-влакым чыла пыжык-тылмэ мо?

— Пыжыктылмэ!

Кэнэта „Интернационал“ муро урэмыштэ шэргылт кайыш. Бара кычкыралмэ йүк шоктыш. Чыланат урэмыш ончалыч. Урэмыштэ пашазэ-влак куржыт, почэшышт рэзингэ тойа дэн, лупш дэн полиций кырэн-кырэн покта.

Бэрта дэн Вилли ваш ончалычат, коктынат урэмыш куржын колтышт.

Урэмыш лэктыч. Комсомол Курт изаштым ужыч.

— Тэвэ ийа полиций! Кузэ пашазым лупш дэн кыра!— Вилли Куртым ончалын пэлэштыш.

— Каргымэ-влак! Нунын кырымышт садак йараш огэш лий!—шыдэшкэн кидшым кормыштальэ... Кумытын ончык ошкылыч.

Ик луышто пашазэ киймым ужыт. Вуйжо гыч вүр йога.

— Тэвэ, долиций кузэ кырэн кодэн.

— Ай, вүржө пэш йога-ыс!

— Тыгэ кикташ огэш йөрө! Вуйжым пидшаш. Вилли, пионьэр галстукэтым содор рудо!—Курт пэлэштыш. Вилли галстукым рудэн, пашазын вуйжым пидаш тўнгальэ. Галстук изи, Курт ик пөртыш шовычлан куржо. Тидэ жапыштэ пашазын ушыжо пурыш.

— Кө тыштэ...—йөсланэн йодо.

— Мэ: пионьэр-влак—Бэрта пэлэштыш.

* * *

Кас. Пычкэмышалташ тўнгалын. Сусыргышо пашазым ик пашазэ пөртыш пуртэн кодышт. Урэмыштэ „Пун!... Пун-пун!“ лүлтмо йүк шокта. Автомобиль дэн полиций-шамыч пычал дэн лүлтын кудалыштыт.

Ик пашазэ нинэ ыrvэзэ-влаклан ала могай кагазым күсэн гычшэ луктат „содор тамака фабрикиш пашазэ-влаклан намийэн пуза“—маньэ да ышкэжэ содор ала кушко содор куржо.

Нинэ ыrvэзэ-влак шылын-шылын пэш куржыт... Виллин йолжылан шокшын тўчө. „Ой йолэм!“—манын йөрлын кайыш. Йолышкыжо пуля логалын. Курт дэн Бэрт Виллим мөнтгышкыжө пуртэн кодышт. Коктын фабрикиш куржын колтышт.

Виллин аважэ эргыжын ранитлалтмыжым ужат, өрын шогальэ... Изиш лий, полиций-влак кэнэта пурэн шогальыч. Пөртыштө чыла кычал пытарышт. Ик пашазэ ўдырамаш содор пурэн шогальат:

— Тыйын марийэдым пуштын улыт—маньэ.

— Марийэмым пуштын улыт?... Ой!..—шортын йөрлын кайыш.

Виллин йолжо пэш коршта гынат, шыдыж дэн кыньэл шинчэ.

— Авай, ит шорт! Шортын нимат ышташ огэш лий... Шукэш огыл жап шуэш!

*Чэлыускинэц-влаклан, польар походын
чаплэ бойэц-ни-влаклан салам!*

*Чэлыускинэц-влакым утарышиэ—гэрой
льотчик-влаклан салам!*

Чэлыускинэц-влак адакат мландэ ўмбалнэ улыт

Лүддымө, пондашан профэсыр-большэвик—Шмидт адак угыч мландэ ўмбалнэ! Лүддымө чэлыускинэц-влак адак угыч мландэ ўмбалнэ улыт. Нуным уло эл, уло тўньа саламла!

1933 ийын ийуль тылызыштэ гранитан Нэва сэр гыч „Чэлыускин“ лэдоколэш кайэн, 1934 ий апрэль тылызыштэ ийан Чукоткийын мландышкыжэ самолёт гыч волашлан нинэ йэн-влаклан кунар йөсым чыташ логалын! „Чэлыускин“ йўдйымал кужу корным кайэн, ий дэн лаштыргалтын пытэн. „Чэлыускинын“ вўд йымак волымыжо годым лўддымаш ий ўмбака кайэн.

Кок тылызэ жапым нуно ий окэан лўшкымө коклаштэ илэныт. Куго ий тўшка-влак кажнэ минутышто лўддымө йэн-влакым пытараш төчэныт. Йэн-влак поран кокла гыч ийын шэлышталтмэ-йукшым колыштыныт. Ий лагэр польарник-влакын, мэмнан льотчикна-влакын лўддымыштым ончыкта. Чэлыускинэц-влак аэродромым эрыкташлан пэш шуко тон ийым ышкэ вачэшышт нумалыныт. Тачэ эрыктат, эрлалан адакат ий тэмэш, тэнгэчсэ пашан кышажат ок код. Утарымаш йуж гыч толшашым чэлыускинэц-влак шинчэныт, адакат угыч пашам ыш-таш тўналыныт.

Пэрвой „утарымашым“ 5-шэ мартыштэ Ляпидовский кондыш, ий лагэрышкэ „АНТ-4“ самолёт дэн толын, йоча дэн ўдрамаш-влакым Уэллэныш нантгайэн.

Чэлыускинэц-влакым утараш уло эл полшэн. Тудо лэдокол-влакым олмыктыш, дирижабльым, аэротэрым, трактырым, пий-влакым колтыш. Чыла йўд йымал вэлыш, йўштө Чукотко дэкэ, Шмидт лагэр дэкэ!

Окэан коч, уло совет йыр „Красин“ кайыш. „Смолэнск“, „Сталинград“ параход-влак тэлэ жапыштэ нимогай пароход лийдымэ вэрыштэ лийыч, Ольуторский мысышкэ самолёт-влакым намийышт.

Чэльускинэц-влакын ий дэн кучэдалмышт годым, эр кэчэ вэлыштэ вэс ўчашымаш кайыш.

Совет пилот-влак! Нунын дэн уло эл моктана! Вэт чэльускинэц-влакым ий ўмбач налаш, айдэмэ илыдымэ Чукотко сэр дэк, Ванкарэмыш самолёт-влакым кондаш күлэш ильэ!

Лэваньовский дэн Слэпньов Альаскэ гыч чонгэштэн толыч. Ном гыч Ванкарэмыш чонгэштымэшкэ нуно пэш кужу корным кайышт, уло Йэвропо, Атлантик окэан, Амэрик коч чонгэштышт. Лэваньовскийын корныштыжо куго поран логальэ, кок киломэтрат пэлэ күкшытыш күзэн, умбакэ кайэн ыш кэрт. Самолёт ийангынат, шичмэ голым пудыргэн. Тугэ гынат, Лэваньовский, самолётын илышыжым, туштак Георгий Ушаковын илышыжымат аралэн.

Каманинын самолёт түшкашт Ольготорск гыч Камчаткэ сэр мучко чонгэштэн. Самолёт-влак пораныш, тўтырашкэ кайэныт, шогалмэ вэрлаштэ нуным лум пургыштэн шындэн—кўнчэн лукташ логалын, анадыр ўдрамаш-влак мотор-влаклан вўдым самбарэш шолтэныт. Тыгэ самолёт-влак адак угыч йужышко күзэныт. Каманин Миклай дэн йолташышт кок кана Анадыр курык рўдө (хрэбьот) коч чонгэшташ төчэныт—сэнэн огытыл. Пытаргыш тўчалтыш бэнзин дэнэ (шым самолёт гыч кокытшо) льотчик-влак Ванкарэмыш чонгэштэн мийэныт.

Галышэв, Дорониң, Водопйанов Хабаровск гыч лэктын вич тўжэм киломэтр утла чонгэштэныт. Доронин дэн Водопйанов Анадыр курыкын эн күкшў вуйышт коч чонгэштэныт. Тэлым чонгэшташ пэш йөсө гынат, Польшар тэныз сэрыш шуыныт.

А Бабушкин льотчик дэн уло элна ок моктанэ мо? Лэгер гыч ышкэ изи шўкшў (олмыктэн пытарымэ) самолётшо дэнэ тудо чонгэштэн!

Польшарнэ гэрой-влаклан, лўддымө, ий пустыным сэнышэ совет пилот-влаклан куго чап!

(Б. Байановын „Пионерская правда“ гагэтэш возымыжо, гыч).

Лүддэ чоҗэштылмаш

9 апрэлыштэ чэлыускинэц-влак ий ишыкта гынат, Слэпньовын самолётшым вэс аэродромыш (аэроплан шичмаш вэрыш) шупшын нангайышт. 10-шо апрэлыштэ Камнин Шмидтын лагэрышкыжэ чоҗэштэн мийэн, кум йэным сэрыш луктын. Слэпньов, самолётым олмыктэн шуктэнат, Ванкарэмыш 6 йэным нангайэн, Молоков пилот (самолёт дэн чоҗэштышэ) кум кана Шмидтын лагэрышкыжэ мийэн, 13 йэным сэрыш луктын.

11 апрэлыштэ Каманин Шмидтын лагэрышкыжэ кум кана мийэн, Ванкарэмыш 15 йэным луктын. Ойлыдымо, йосым чыгышэ Молоков пэрвой вэрым нальэ: тудо 20 йэным, нунын коклаштэ туй лийшэ Шмидт профэсыр дэн Никитин врачым, Ванкарэмыш лукто.

Тудо кэчыштак Ванкарэмыш Доронин чоҗэштэн мийэн, а Йүдйымал мысышкэ Водопйанов мийэн.

Ванкарэм гыч чэлыускинэц-влак Уэллэныш кайат. 11 апрэлыштэ пий дэн 15 йэным колтымо. Слэпньов пилот Уэллэныш 6 йэным нангайэн. Ий умбачын эшэ 22 йэным налмэ.

12 апрэлыштат чэлыускинэц-влакым утарымаш паша кайэн. Водопйанов, Каманин, Доронин Шмидтын лагэржэ гыч 22 йэным Ванкарэмыш нангайэныт. Лагэрыштэ Бобров йолташ дэн пырля 6 йэн кодын.

13 апрэлыштэ кодшо 6 чэлыускинэцшыMAT мландышкэ лукмо

Чэлыускинэц-влакым утарышэ льотчик-влаклан Совет Ушэм гэрой лүмым пуымо нэргэн

ССР Ушэм Рүдө Исполнительнэ Комитэтын пунчалжэ

Чэлыускинэц-влакым утарышэ льотчик-влакын примэрдымэ гэройло пашаштым палэмдэн, ССРУшэм Рүдө Исполнительнэ Комитэт пунчалэш:

Совет Ушэм гэрой лүмым пуаш:

А. В. Ляпидэвскийлан, С. А. Лэванэвскийлан, В. С. Молоковлан, Н. П. Каманинлан М. Т. Слэпньовлан, Л. В. Водопйановлан, И. В. Доронинлан.

ССРУшэм Рүдө Исполнительнэ Комитэт прэдсэдатыл М. Калинин.

ССРУшэм Рүдө Исполнительнэ Комитэт сэкрэтар А. Иэнукидзэ.

Москва, Кремль, 1934 ий, 20 апрэль.

Испытаньым кугу сэнгымаш дэн ваш лийэш

15-шэ март. Мэдвэдэв Ш. К. М. школышто пэш тунэмыт. Кажнэ кабинэтыштэ тунэмме йўкышт шокта: наукин тўнжым лончылат. Колидорышто шэм чийа дэн вөзэн сакымэ увэртар-маш кэча.

Тачэ 15-шэ мартын, урок пытымэк тунэмшэ-влакын тўшка погынымаш лийэш. Погынымаштэ испытаньылан йамдылалтмэ нэргэн кутыралтэш.

Чылалан кодман. ДСУ вуйлатышэ Панихидин.

* * *

Тунэмшэ-влакын погынымаш. Обществовэдэньэ кабинэ-тыштэ шын-шын. Тунэмме паша вуйлатышэ Г. С. Йандулов испытаньылан йамдылалтмэ нэргэн да кузэ эртармэ нэргэн рашкэмдарэн пэй ойла. Тунэмшэ-влак пэш колыштыт. Йан-дулов пытартыш ойжым тыгэ кошартыш: „Испытаньылан кы-зытак вийан йамдылаш пижашна күлэш. Ий мучко тунэм-налмэ пашанам пэнгыдэмдаш. Тунэмме пашан сайлыкшым нёлтан. Почэш кодшо-влаклан вийан полшаш. Наркомпрос инструкцышто: „ик групэш кум ийлан кодаш ок лий“ манын каласымэ. Садлан ик групэш кум ийлан кодаш ок лий. Садлан лийын ик группышто кок ий шинчышэ-влаклан чот полшыман. Нунын иктаж прэдмэт дэн нэудышт лийэш гын, школ гычат дуктын колтыман лийаш. Пионьэр, тунэмшэ-влак, мланна тыгай задачэ-влак вэрч кучэдалман:

— Ик групэш кок ийлан кодшо иктатынжэ лий.

— Рэпэтиторский групым ыштэн, шэнгэч шў-дырнышылан вийан полшаш.

— Иктынат нэудынжэ лий.

— Кокана испытаньэ кучымашынжэ лий.

— Ик кэчымат прогулым ышташ огыл,—манын Йандулов мутшым кошартыш.

Нинэ задач-влакым шуктышашла койын, кид копаштым ваш кырат.

— Мо тугай рэпэтиторский группо лийэш?—Чулков йодо.

— Почэш кодын тунэмшэ-влак дэнэ урок дэч вара посна тунэммаш лийэш—Йандулов умландара.

— Испытаньым кучэн ок кэрт гын, кэнэж жапыштэ йамдылэн, шыжым кучаш лийэш мо?—Рыбаков мутым налын йодо.

— Лийашыжэ лийэш. Икшывэ-влак, испытаньым шошымак кучаш тыршыза. Пэш күлэш чий дэч посна кок кана испытаньым кучымаш ынжэ лий!

— Иктэ-вэсэ ынгылдымэ йодыш-влакым Г. С. Йандулов дэч йодыштыч. Йодыш-влаклан Йандулов сайын ынгытарэн пуыш. Вара икшывэ-влак кутыраш тўнгалыч. Эн ончычак мутым налын, ударник, пионьэр Рыбаков Роман кутыраш тўнгалыч.

Йолташ-влак, ўмаштэ испытаньэ эртымым пэш раш шарнэна. Испытаньэ тўнгалмэ дэч ончыч мэмнан кокла гыч йужыжэ (Тимофэйэва, Петрова, Калинин, Корьакова да мойын) изиш лўдын шогышт гын, испытаньэ эртармэ годым лўдмаш шаланыш. Тэлэ мучко тунэммынам ушэштарэн вуйышкына пэнгыдын пуртэн пыштышт. Шинчымашым сайэмдаш испытаньэ полшыш. Тэни испытаньым утларак сай эртараш пижман. Георгий С.-ын ынгыларэн пумыжым пэнтыдын ушышкына пышташ күлэш. Чынак, почэш шўдырнышэ йолташ-влак йатыр улыт. Рэпэтиторский групым ыштэн, почэш шўдырнышэ-влакым туныктымэ шагал. Мланна сай тунэмшэ-влак, почэш шўдырнышэ йолташ-влаклан вийан полшашна күлэш. Тэвэ

почэш шүдүрнүшө Шурэйэва дэн Чэрнаэйэва йолташ-мытлан мый шукэртсэк полшэн шогэм. Полшэн шогымэм дэн шуко ончык кайэн улыт. Испытаньылан йамдылалтмаштэ утларак полшаш тунгалам. Почэш кодшо-влаклан тыгак полшэн шогашлан мола сай тунэмшэ-влакымат ужам! — ойжым пэнгыдын кошартыш.

Рыбаковын ойжым йолташышт-влак, пагалэн, кид копаштым вийан пэралтэн колтышт.

— Рыбаков Романын ойжо пэш чын, — Шурэйэва кынъэлын шогальбат, кутыраш тунгальэ. — Мый пэш почэш шүдүрнэм ыльэ. Рыбаков йолташ полшымо дэн шуко ончык кайышым. Тэвэ куд прэдмэт дэн нэудэм уло ыльэ. Тудо нэудымат пытараш пижым. Романлан полшымыланжэ тэмдан ончылан кугу таум каласэм.

Шурэйэва почэш 5-шэ групышто тунэмшэ Йэвсэйэва Майук мутым нальэ. Изи гэройла койын, пэнгыдын кутыраш пижэ.

— Кэчым кодымо ваштарэш вийан крэдалын шогымо дэн кэчым кодымаш эрэ пытэн толэш. Тугэ гынат, йужо тунэмшэ гын, кэчэ кодымашым пытараш ок шоно: прогулым ышта. Тэвэ тэнгэчэ пытартыш урок гыч Краснов шылын кайэн. Адак Чугунов, Кузминых кэчым кода. Тыгэ кэчым кодымо дэн испытаньылан чарак шындымаш лийэш. Тунэмме качэст-вым волта.

— Йэвсэйэва, ончыл кэчэ молан ышкэжат пытартыш урок гыч мөнгышкэт куржынат? Ышкэжэ кэчым от кодо мо? — 5-шэ групышто тунэмшэ Пильшиков кынъэл шогальбат, пэнгыдын пэлэштэн йодо.

— Вуйэм корыштэн. Георгий С.-ыч дэч йодын больницаш мийэнам. Больница гыч справкым кондэнам. Тудо прогул огыл. Тэлэ гөч ик прогулымат ыштэн омул. Ончыкшат ом ыштэ. Тунэмашат сай тунэмам. Йолташэмлнат полшэм! — манын Йэвсэйэва ваш мутым Пильшиковлан каласэн пуыш.

— Дэржавин шуко прогулым ышта. Удан тунэмэш. Тудым мэ 6-шо групышто тунэмшэ-влак дэн буксирыш налын улына, — Калинина Зоя йэшарыш.

— Йолташ-влак, тэнгэчэ пионьэр погынымаштэ испытаньылан йамдылалтмэ нэргэн да эртарымэ нэргэн пэнгыдын кутырен налын улына. „Пионьэрын иктынат нэуд ынжэ лий“ — манын пунчалым лукна. Адак сай тунэмшэ пионьэр-

влаклан почэш шүдырнышө-влакым кучыктэн пумо. „Испытанъэ маркэ почэш шүдырнышын иктынат нэудынжэ лий“ — манын пионьэр-влак ышкэнан умбакэ обазатэльством налын улна. Тиде обазатэльством түрыс тэмаш пижына! — Анук ойлыш.

Иктэ-вэсэ пэш кутырышт. „Испытаньылан сай йамдылалташ да сайын эртараш“ — манын ышкэ куатыштым ончыктышт. Вара тыгай пунчалым луктыч:

1. Испытаньылан кызытак вийан йамдылаш пижаш.
2. Ик тунэмшат кечым кодышо ынжэ лий.
3. Тэлэ коч тунэммым эрэ ушэштарэн кэлгэмдэн шогаш.
4. Испытаньым кучэн кэртыдымэ ынжэ лий.
5. Ик групэш кок ийлан кодшо ынжэ лий.
6. Нэудым йөршын пытараш.
7. Рэпэтиторский группо пашам сай виктараш.

Б. Корьяков

Пионьэр такмак-влак.

Пырчэ лэктышым палашлан,
Шытыктарэн ончена.
Сай саскатым налашлан,
Ару нөшмым үдена.

* * *

Сигнал сэм дэн той нучэм,
Вурс йүкэтым сылнын лук.
Шурным үдена мэ аруым.
Мыланна огэш күл, окүлшүк.

* * *

Айста пырлыа мэ пионьэр,
У зайомым налына.
Лийына мэ примэр,
Элнам чонгаш полшэна.

Мэмнан Пэтыу сай пионьэр,
У зайомым чот шарэн,
Школ тудым сай пашажлан,
Кролик дэнэ пөлэклен.

* * *

Шошым толшо испытаньым,
Йамдылалтын ваш лийына.
Огына нал мэ нэудэтым,
Сайлык вэрчын тыршэна.

* * *

Испытаньым сайын гуэн,
Канаш лагэрыш кайэна.
Кэгэж жапым сай каналын,
У вий дэн тунэмаш толына.

Шабдар—Вачай

ШИРВАНИЫН НАКАЗШЭ

Кокымышо вичийашлык ончылно пэш кугу паша (ты пашам Сталин йолташ шындэн шога—ышкэ производствын тэхникшым шинчэн шогаш,) а тидым грамот дэч посна шукташ ок лий. Тэвэ тидлан пионьэрлан тунэммаштат, мэр пашаштат мут дэн огыл, паша дэн ончылно лийман (Сталин, йолташ манмыла болтун лийман огыл). Пионьэрлан „уд“—начар палэмдыш. Пионьэрлан сай тунэмман, тудын ик удшат лийман огыл, чыла отличнэ дэн сай лийман. (Ширвани)

Ширвани йолташын наказшым шуктэм.

Молан мый сай тунэмам

— Анук, кузэ тый пэш талын тунэмат? Отмэткэ-влакэтат эрэ „сай“ да „отличнэ“ улыт—манын шуко йодыт.

Чынак, мый чыла прэдмэт дэн „сай“ да „отличнэ“-влак улыт. Кодшо ий 5-шэ групышто тунэмэм годымат сай тунэмым. Тэнийат тунэмашпэш кэртам.

Молан мыйын тунэммэ пашам сай кайа?

Тэвэ молан: школышко кэчым кодыдэ коштам. Тэлэ коч ик минутымат кодэн омул. Урокышто туныктышо-влакын ойыштым пэш сайын умылаш төчэн колыштам. Мом ом умыло гын, йодам. Умылдымо ойым ом шылдэ. Мөнгө пумо заданьымат шуктыдэ ик канат школыш толын омул: эрэ шуктэнам. Шуктымо пашам ик канат йонгыш лийын огыл.

Лудшо-влак, „йолташэтлан полшэт укэ“ манын шоналтэда дыр? Почэш шүдырнышө йолташ-влаклан уло моштымэм дэнэ эрэ полшэн шогэм. Тэвэ Петрова шуко прэдмэт дэн почэш шүдырна ыльэ. Тудлан эрэ полшымэм дэнэ ик прэдмэт дэнжэ вэлэ нэуд кодо. Испытаньэ тунгалмэш тудо нэудшымат пытара. „Ик Петровалан гына полша манын ида шоно. Моло йолташ-влакэмланат полшэм. Мөнгышкышт мийэн полшэм.

Канымэ жапым кузэ эртарэм? Пэрэмэн годым гын, түрлө модышым организовайаш полшэм. Түрлө модышым шонэн лукмаштэ да моштэн модмо шотышто пырля сай тунэмшэ Калинина Зойа, Анук, Мэсацэва да мойын тыршэна. Садланак йоча-влакат мэмнам пэш йоратат. Адак йара жап годым түрлө газетым, журналым да мойын лудам. Күлэш ойжым днэвникышкэм

удыралам. Лудын нэлмэм йолдаш, колхозник-влак коклашт ынглыктарэм. Радиом колыштам, днэвникишкэм возэм.

Адак мэр пашамат йөралтэн ыштэм. Мом шүдат гын, эрэ жапыштэ ыштэн, шуктэн шогэм.

Школ үзгарым, учебник-влакым аралымэ, моштэн кучымо вэрч вийан кредалам.

Ачамлан колхоз пашаштэ түрлым шотлаш полшэм, туныктэм. Авам чылт тунэмдымэ ыльэ, ындэ туныктэн шуктэнам.

Мыйын сай пашам ужын, туныктышо-влак тунэмшэ, колхозник-влак йөралтат, моктат

Моло школысо тунэмшэ-влакымат мыйын сэмын тунэмын мошташ ўжам. Ширванин наказшым кажнэ пионьэрлан ылышыш пуртыман. Ширванийын наказшым кид гычэм ом мучыштарэ. Пэнгыдын ончыкшат кучаш тўнгалам.

Йоча-влак!

Мэ, туныктышо-ударник-влак, облась сльотыш, чумыргэн, школ пашам лончылэн, ончыкшо школ пашам адак угларак сайэмдаш, тэндан школышто сайын туныкташ ышкэ ўмбакына обэзатылствым нална. Тыланда шинчэн шогыман. мэмнан обэзатылствына тыландат энэрта. Тидым ылышыш пуртэн шукташ тэндан полшымыдат пэш күлэш. Ты обэзатылствэ шуктымаштэ мэмнан гайак тэ мутым кучэда. Тыландат пашам сайэмдаш обэзатылствым налын, мэмнан налмэ обэзатылствым ылышыш пурташ полшащда күлэш.

Туныктышо комсомолэц ударник-влак (шола-могыр гыч:

Иатманов, Михайлова, Кога сов, Новиков.

Соцтанас дэн ударничэствыш ушныза, чыла тунэмме нау-
кым сай палэн налаш тóчыза. Грамот вэрч кучэдалза. Чарныдэ
уроклан йамдылалтса.

Культур, арулык, акуратныс вэрч кучэдалза, ышкэндан
класыштэ, школышто образцово арулык вэрч тыршыза. Школ
үзгарым, учебникым шалалтылмэ, локтылмо дэч аралза. Ыш-
кэндан йолташдан тунэм кэртмыжым эскэрэн шогыза. Тунык-
тышыда дэч полышым йодса.

Пионьэр йолташ-влак, мэ тэндам, эн сай, сознатыйл-
нэ тунэмшэ-влакым ўжына. Рүдö Комитэтын, пионьэр орга-
низацылан 10 ий тэммыжлан—пионьэр чыла йочалан кэ-
рэк мо шотыштат примэрнэ лийжэ манын ончыкты-
мыжым тэ эрэ шарыза

(Туныктышо ударник-влак сльотын ўжмыж гыч)

—*Казакова Анук*

Тунэмаш.

Изиньэкак тунэмаш,
Мэ школыш кайэна.
Наукин тўнжым палаш,
Вийан мэ тыршэна.

Пионьэр мый улам
Сай ударник улам.
Вийан мый тунэмам,
Йолташэмланат полшэм.

Шабдаров. 5 гр. Мэдвэд. ШКМ.

Ударник-влак райкомол дэн роношто лийыч

1-шэ апрэль. Кэчэ шыратармэ дэн лум лэваш тōча. Корнышто мōнгэш ончэш йын-влак коштэдат, имньэ дэн куда-лыт, ала мом оптэн кондат.

Мый ошүргө көрно дэн ошкэдэм. 6 пионьэр-влакым пок-тэн шум. Мыйым нуно палышт. Мыйат нуным палышым: нинэ Ошүргө школысо эн талэ ударник-влак ошкэдат.

— Икшывэ-влак, куш тыгэ кайэда?—йодам.

— Йошкар-Ола районысо ВКП(б) Райком сэкрэтэр Алэшин ачай дэкэ мутланаш кайэна.

— Пэш йōра икшывэ-влак, пэш йōра.

— Изай, тыйжэ-куш тыгэ писын ошкэдэт?—Соловйова Зина йодо.

— Райком ВЛКСМ сэкрэтэр Туруйэв йолташ дэк. Ындэ пырльа кайэна ..

... — Икшывэ-влак, ындэ ныл кэчэ гыч каникул шуэш. Каникулым кузэ эртараш шонэда?—йодым.

— Каникулым моштэн эртарашлан планым ыштэн улна. План почэш экскурсий дэн чодыраш, олаш кайэна. Художэ-ствэн олимпийадым эртарэна. Погынен түрлө сай кнагам лудаш тўнална да мойын—Коротков Микалэ кутыра.

... Ваш кутырэн олашкыла ошкылна. Нуно изи улыг гынат, кутыраш пэш кэртыт.

Йошкар-Ола районысо ВКП(б) дэк толын шуыч. Райком сэкрэтэр Алэшин йолташ дэкэ мутланаш пурышт. Алэшин йолташ укэат, ВЛКСМ райком сэкрэтэр Туруйэв йолташ дэкэ пурышт

Кöмьт нинэ-влак толыныт? Нинэ талэ ударник пионьэр-влак улыт. Тэвэ нунын лүмышт: Румянцев А—4-шэ групышто тунэмэш, звэна вожатый, ик уд отмэткыжэ вэлэ, моло отмэткыжэ сай; Коротков М.4—шэ групышто тунэмэш, 5 отмэткыжэ отличнэ, 5-шэ сай, учкомым вуйлата; Соловйова Зина—тудо групыштак тунэмэш, 4 отличнэ, 6 сайжэ уло; Малинин А.—3-шо групышто тунэмэш, 8 отличнэ, 2 сай; Малинин И.—3-шо групыштак тунэмэш, звэна вожатыйлан шогá, 8 отличныжэ, 2 сайжэ уло.

Эн ончычак Туруйэв йолташлан отрядыштэ вожатый укэ нэргэн ойлэн, вожатыйым пуаш йодыныт. Йодмыштым шукташ Туруйэв йолташ ваш мутым пуыш. Пионьэр-влак куанышт.

Варажэ Турйэв йолташ испытаньылан, шошо ага кампаныылан йамдылалтмэ нэргэн да моло паша нэргэнат йодышто.

Пионьэр-влак ваш мутым пэш сай пуышт:

— Испытаньылан вийан йамдылалт шогэна. Почэш кодшо-влаклан чот полшэна. Иктэ-вэсэ үчашэн полшэна. Мөнгышкышт полшаш коштына. Пионьэр-влак кокла гыч почэш шүдырнышö укэ. Кок ийлан кодмо ок лий. Испытаньэ маркэ неудан тунэмшэ иктат ынжэ лий. Нэудым йөршын пытараш пижын улына.

Школ пайчалан чыла йамдэ. 1 цэнтнэр ломыжым погымо. Пакча йэмыж лэктыш вэрч вийан пижына. Пэнгыдэ планна уло.

17-шэ партсйезд нэргэн пэнгыдын лончылэн налын улына. Политшколым эртарэна,—манын ышкэ сай пашаштым, кугу сэнгымашыштым үшандарэн каласышт. Туруйэв нунылан шуко сай ойым каласыш.

Вара Ронош пурышт. Роноштат шуко кутырэн шинчышт. Вара нинэ ударник-влаклан марла художэствэн литэратур дэн пөлөклышт. Шкалланат 30 тэнтэм пуышт.

ШКОЛ ПАКЧА

Ончылкэчэ пионьэр вожатый шүдымө почэш ныл пионьэр школ пакчалан йамдылалтмышт нэргэн план почэш лончылэн нальыч. Тачэ пионьэр погынымашэш йамдылалтмэ нэргэн Роман шиштара:

— Шошо агалан йамдэ улна. 6 га мландына уло. 1 га-ым пакча саскам (ковыштам, кэшырым, помидорым да мойын) шындэна. 4 га-эш шүлбым, парэнгым, шыдангым, пурсам үдэна. 1 га-эшыжэ ончыкшо уржам үдэна. Пакча саска нөшмө дэн урлыкаш-влак 100%—лан йамдэ.

Тэвэ договор почэшна Йаныково колхозна урлыкашым кондэн. „Сталин“ колхоз 22 воз тэрысым пакчашкына дукто. Күртнө кольмо, лэйкэ, шындымэ совок, носилка, пушкыдэмдыш крапля, шорвондо планыштэ ончыктымо почэш чыла шуктымо. Ик манаш—пакча пашаш лэкташ чыла йамдэ.

— Тэвэ, пионьэр-влак, ышкэнан үмбак обэзатэлыствым налмынам шуктышна вэт. Анук куанэн пэлэштыш.

— Йолташ-влак, ик обэзатэлыствынам шуктышна гын, ындэ вэс обэзатэлыствым налашна күлэш. Могайым шижыда мо?—Кутасов ойым луктын йодо.

— Мом ойлышт, мый шижам. Мыйат шоңалтэн налнам ыльэ—Мэсацэва чэлэштыш.

— Мом?

— Пакча пашам жапыштэ моштэн эртараш, сай йэмыжым кушташ.

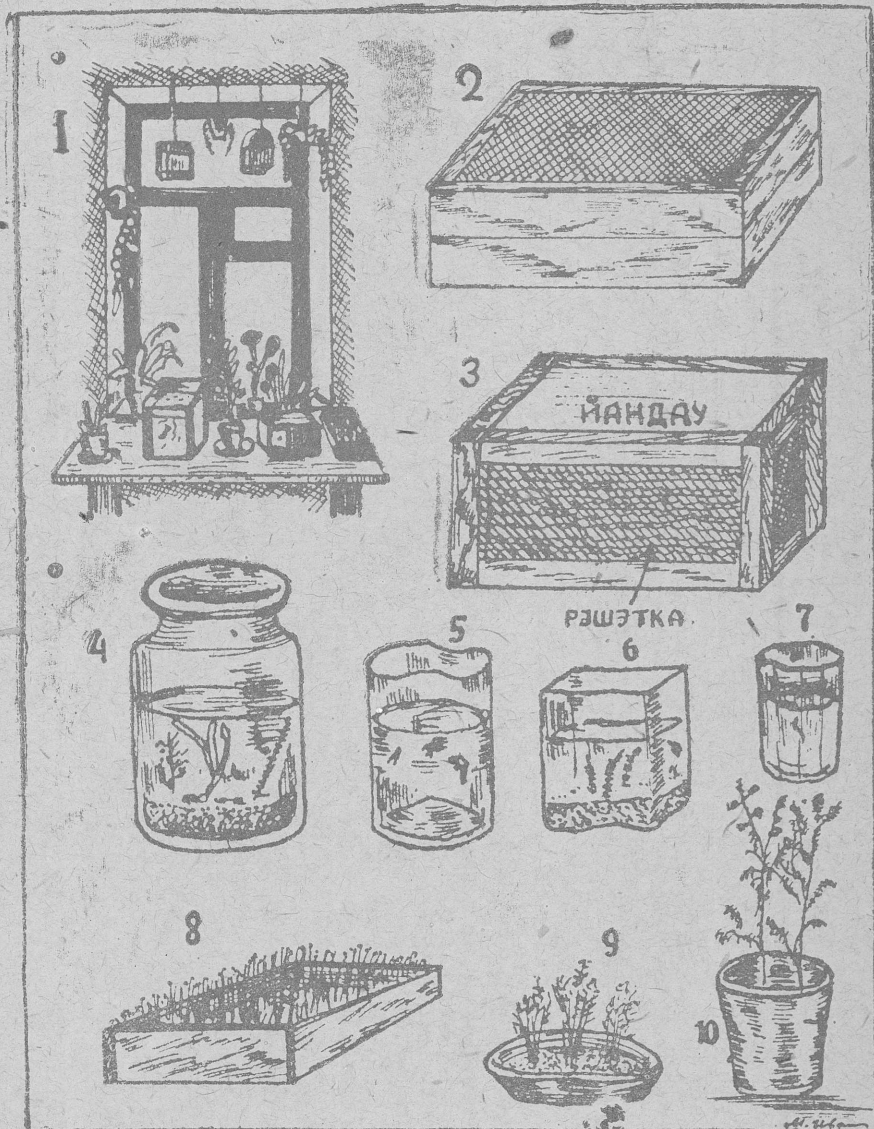
— Чынак, палышыч. Пионьэр вийна дэнэ пакча саскам ончэн куштэн, сай, шук саскам налашлан конкретнэ обэзатэлыствым налашна күлэш.

— Мыйат тугак шонэм. Пакча саскам жапыштэ сайын, моштэн ончэн куштэна гын, ышкаланна пэш сай лийэш. Вара шокшо кочкышна сайэм шогаш тўналэш. Шокшо кочкышлан ситышэ лийэш. Шокшо кочкышна эрэ лийын, сайэм шога гын, тунэммэ пашана сайэмаш тўналэш. Тэвэ тэни жаплан продукто укэ вэрч 8—10 кэчэ шокшо кочкыш ыш лийат, тунэммэ пашанат изиш волэн кайыш,—манын пионьэр вожатый пэнгыдэмдэн ойлыш.

Вара тыгай обэзатэлыствым ышкэ үмбакышт-нальыч:

Саскам, шурным жапыштэ ўдаш. Шыжэ маркэ сайын жапыштэ ончаш. 6 га мландэ гычна 200 йынган да имнылан,

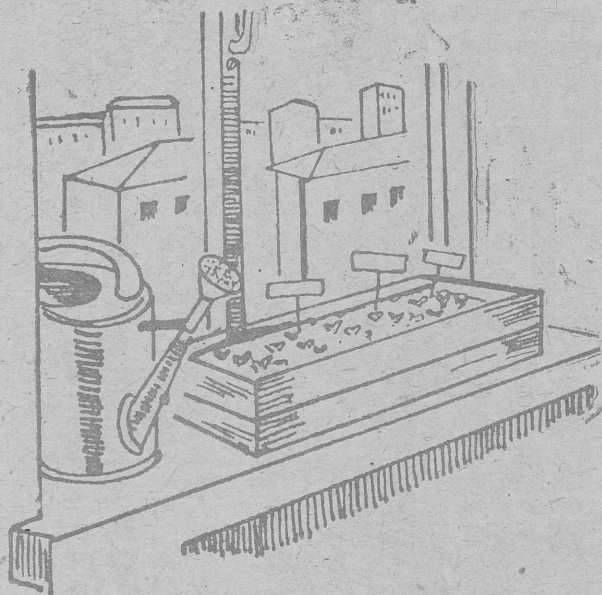
соналан, кроликлан кочкаш ситышэ пакча саскам, шурным
лукташ. Пакчам шынымэ пакчаш савыраш. Ача-ава—колхоз-
ник-влаклан у сэмын сай саска йэмыжым шындэн, ончэн куш-
тэн ончыкташ.

Адак олмапу-влак шуко уло. Олма шочман лийэш гын,
120 пудым шокшо кочкышлан аныклаш. Олма пу-влакым сай
моштэн ончаш. Пакча паша вуйлатышын да дэжурный-влакын
ойыштым колышташ.

— Икшывэ-влак, ындэ пакча пашашкына пижаш жап
шуын. Айдыза тачэ бригадэ дэн план почэш пашам шэлэдэна,—
маньэ туныктышо

— [Айдыза! — манын тунэмшэ-влак „рүж“ пэлэштишт. Вара 4 бригадлан шэлалтыч: „ик бригадэ рокым йамдыла, вэс бригадэ йашлыкым ышта, кумышо—парникым, нылымышэ школ сатым тёрлаташ пижэш“ — манын лунчалым дуктыч.

... Ик бригадэ дэн вэс бригадэ үчашэн пашаш пижыч. Пэрвый бригадэ олык гыч шэм рокым изи орава дэн кондыш. Тудо бригадак рокым тыгыдэмдаш пижэ.

— Оксина, рокшым кузэрак тыгыдэмдаш гын?—Ана йодо.

— Мондэнатат мо?.. Тидэ нэргэн тэнгэчэ туныктышо ойлэн—ыс. „Пүкш дэч кугурак рок моклака ынжэ код. Туд-лэч тыгыдэ рок чот шинчэш: сай огыл—маньэ вэт туныктышо“, Оксинат Ана йолташыжым ынлыктара.

Тыгэ ваш кутыркалэн рокым йамдылэн, чумырэн шындышт да адак рок дэк кайышт.

Мастэрской көргө сургалт гына шинча: вэс бригадэ йэмыж озымлан йашлыкым ышта: иктэ пужара, вэсэ виса, кумышо пүчкэда, нылымышэ лода—иктат йара шогышо укэ.

Кумышо бригадэ сад коклаштэ энж, шоптыр вондым, олма пуым пэш тёрлатылыт. А 4-шэ бригадшэ пакчаштэ шагым ышта.

— Пöтыр, шагым ыштымэ годым молан шэнгэл мogyржо күкшö, ончылжo—үлык лийэш?—пашам ыштышыла туныктышо Г. С. Йандулов йодо.

— Күкшө вэлжым йүд йүмал вэлышкэ шындат. Вара йүштө мардэж йэмыж озымлан ок логал. Ёлыкшым кэчывал вэлкэ шындыман. Кэчывал кэчэ ырыкташ йөн лийжэ—шагэ ыштышыла Пётыр туныктышылан ваш мутым каласыш.

— Чынак, палшыч—маньэ туныктышо.—Рвэзэ-влак, ындэ тўналмэ пашадам пытарза. Мый мастёрскойыш рвэзэ-влак дэкэ мийэн толам.

— Йёра, ыштэна!—ик йын пэлэштымыла „рүж“ пэлэштышт. Тунуктышо мастёрской могырыш ошкыльо. Рвэзэ-влак парникым пэш ыштат. Кидышт мөдэш вэлэ; иктэ онгам пудала, вэсэ вискала, кумышо товар дэн онгам тёрла, визымышэ вэс пашам ышта. Иктат йара шогышо укэ. Чыланат йывыртымыла койыт.

Кэчэ шыратарэн онча. Шырчык шэргылтарэн мура, шүшпык шүшкымө йүк шокта. Рвэзэ-влакын кумыл ноталалтын. Зойа гын, муралтэнат колтыш: —

Иктэ-вэсэ мэ чылан,
Сай шагым ыштэна.
Сай нөшмым үдэн,
Сай йэмыжым куштэна.

(мучашыжэ вэс №-эш лийэш)

КРОЛИК

(ОЙЛЫМАШ)

Йуалгэ шыжэ. Каваштэ йарымалтын-йарымалтын пыл ора пытаргыш вийжэ дэн шыргыжаш төчышö кэчым шойыштэн эрта. Йол йумалнэ тошкалаш лийдымэ вишкыдэ кышал гай лавра йарэн¹⁾ возын.

Тэвэ тыгай шыжаншэ кэчын, урок пытымэк, Пызлэнгэр школысо пионьэр-влак, „Пионьэр“ колхозыш кайаш лэкты-ныт. Йүд йумачын кэрылтшэ йуалгэ мардэж, лаврам кэлын ошкэдышэ рвэзэ-влакын капыштым йуалтэн. Шыжэ толмылан шыдэшкышэ вильа кочшо курныж, вуй үмбачышт күл-тыклэн эртэн.

А рвэзэ-влак лаврам пулвуйыш шумэш нөштылын, „Пионьэр“ колхозыш толын пурэныт. Йүр дэн шүртö пырчэ кодмэш нөрышö пионьэр-влак, тамака шыкш дэн тўтырандымэ правләнэш колхоз вуйлатышэ Малышэв дэн кутырат.

— Йолташ Малышэв! Тэндан витада гыч пионьэр отрэдлан ик мужыр кролик йодаш толынна—вожатый Павэл рат дэн ойлэн пуэн.

— Кроликым тэмдалан шукэртак йамдылэн улна ыльэ—Малышэв мыскылэн. Кодшо ий ик сөснамат ыжда шукто да... Тэний кролик күлэш лийын... Нолнэр-влак! Малышэв тупынь савырнэн, папкыштэ кагаз ластыклам шэргалаш пижын.

— Кодшо ий вожатыйжат вэсэ ыльэ. Пашажым манаш гын, нимолан йөрдымын кайэн. Кызыт вожатыйжым вашталтымэ. Ужат, патыр, паша дэч лүддымö комсомольэс!—Павылым ончыктэн пионьэр Арнольд манын.

Малышэв вуйжым савыралын, Павылын онгышто кэчышэ КИМ дэн ГТО значокым түслэн ончэн. Дучко минут нарэ вуйжым пörдыктэн шонымэк, Малышэв вэс сэмын кутыраш тўналын.

— Кроликым пуэна. Только пэл ий гыч куд кроликым кондыза.

— Кондэна!—Малышэвын ойжылан куанэн, кролик дэк толшö кум рвэзэ-влак кэлшэн пэлэштэныт.

— Тэвэ ошыжым нангайшаш.

— Айда моло тўрлыжат йөра.

¹⁾ йарэн—шарлэн

— Налза! Ты кролик мэмнан колхоз дэч пөлэк лийжэ. Партий дэн правительствын кролик ашнымашым вийандаш лукмо ойжым түрыс шуктыза—Малышэвын ужатымэ мутшо тидэ лийын.

Кум рвэзэ-влак кум кроликом кыдэшышт кучэн, лавырам льовырталтэн отрад вэлышкэ кайэныт. Арнольдын кыдысэ ола тупан, чулка йолан кролик Арнольдын түсыжым шэм чэр-нила чүчалтыш гай шинчаж дэн ончэн. Павылын ош тупан, Арпикын сур, мамык пуанан кролигышт озаштым чарныдэ ончэныт.

— Арнольд, кроликэт чымлатэ!

Чынак, Арнольдын ош кроликшэ йолым вэлэ кагыртэн, чымэн,

— Шого! куш вашкэт?!—кроликшэ почэш Арнольд кычкырлэн куржын. А кролик йал вэлыш кудалын, Арнольд уло вийжым пыштэн куржын, уло кэртмыжым кычкырэн. Пэл мэнгэ чоло куржмэк, Арнольд чылт йарнэн, кроликшат улнэн. Пэш чот нойымыж дэнэ, тазыла лавыраш йаклэштын, кролик шунгалтын. Иамдэ камбочшым Арнольд кучэн, йолташ-влакшэ дэк пөртылын.

— Айдемэ шонышыч мо? Вийэтым арам пытарэн курыш-талат—вожатый Павыл Арнольдым шылталмэ сэмын ойлэн.

— Нимат огыл. Тидыжэ физкультур ыштымэ вэлэ лийэшыс—куанэн, ышкэнжын вийан улмыжым ончыктэн, Арнольд манын.

Шыжэ пун йүр лон гыч Пызлэнэр школын түсыжэ шинчалан тўтыран койаш тўгалын.

— Куш пэтырэна?

— Пөрт йўмак шўшса. Торым кондэн тэмат!—кролик кондымым ужын, школ сторож шонго Матра чачырэн. Ончылан шинчэн кодшо кум пў кокла гыч ышкэнжын тошто мутшым арам шыжыктэн.

Тачэ мастэрскойэш пэтырэна, Арнольд оролаш кодат. Пукшаш парэнтэ, ушмэн, шлўьо уло. Вўтам ыштэн шуктат гын, тышэчын тушко кусарэна, Павыл йывыртэн кутырэн.

— Арпик, авыйлан каласэ; киндым кондышт, Мый тачэ кролик дэчын ом ойырло—Арнольд куанэн, шыргыж кутырэн

* * *

Эрлашым кэчэ ойарэн. Иарымалтын шарлышэ пыл кашак шорык кўтыла шаланэн. Пионьэр-влакын кролигыштым ужын, шыжэ кэчэ йарнышэ йэнла шыргыжаш тўчэн.

Арнольд эрак парэнгым шындэн. Кролик-влак кучык почыштым пырткыктэн, йылмыштым нулэн абызлэныт. Арнольд куанымыж дэн муралтэнат колтэн:

Кэчэ дэнэ төр кынбэлын,
Кап-кылэмым виктарэм.
Мардэж сэмын тарваналын,
Кролик дэкэ ошкэдэм.

Ола шуйан кроликэмым
Йолташ сэмын пагалэм.
Тудын мамык-лайык пунжым
Лавра дэчын аралэм.

Арнольдын онгыр гай йонгыжалтшэ шыма йүкшө кролик пэтырмэ пөрт мучко шарлэн. Парэнгым тамлэн кочшо кролик-влак муро йүкым колын, пылшыштым шогалтэн, кучык почыштым лывыртэн пыртыктэныт.

Кучык почшым пыртыктэн,
Йолташэмжэ ваш лийэш.
Кужу пылшым шогалтэн,
Шыма мутым колыштэш.

Ик сагат чоло кролик-влакын койышыштым ончэн шогэн. Кролик-влак кочкын тэммакышт пэш куанэныт. Пөрт мучко йывыртэн кудалыштыныт.

Ты жап коклаштэ тунэмшэ-влак школыш толаш тунгалыныт. Вургэмыштым кудашын, сунгаштым партыш пыштэн, кролик ончымашкэ чумыргэныт. Кролик-влакын койышыштым куанэн ончэныт.

— Миса, кроликсэ кузэ кудалыстэс!— кокымышо түшкаштэ тунэмшэ Пэтр Мишалан парнбаж дэн ончыктэн кутырен.

— Садак шотым огыт му. Умаштэ сөсна игым пуштыныт... Тэний кролик дэн варанынэшт.— Миша сырэн манын. Вуйыштыжо кролик ашнымашым кўрлаш шонымаш лашка подла шолын.

— Кролик! Кролик!— йоча-влак куанэн кычкырлэныт. Шүргө чурийышт йывыртымыштым палэмдэн.

— Уна кудалэш! Ошыжо пэш йытыран койэш!

— Кролик ашнымашын тунгалтышыжэ уло. Тудым умбакыжат талыштараш кўлэш. Витам ыштэн шуктат гын, варажэ илэна ыльэ—вожатый Павыл йоча-влакым куандарэн.

— Мый шонымаштэ садак толык ок лий!— Миша торэшланэн. Шоналтэн очыза: пэрвойак мом пукшаш тунгалыда?

— Кэч кузэ гынат, мэ тый дэчэт йодын она шого. Тыйын ачат колхозым шалаташ тыршэн гын, тыйат ачат почэш кролик ончымашым кўрлнэт? Укэ, итат шоно. Кролик ончымаштэ торэшланымэт мэмнам кугунак ок лўдыктө!—Павыл сырэн руалын.

Класыштэ йонгыжалтшэ онгыр йўк, тума ¹⁾ лонгым шалатэн. Йоча-влак урокыш вашкэныт. Миша ышкэ муржымак мурэн.

— Мутэм чынэш толэш. Кролик ончымо пашашт садак ок кўй.

* * *

Ик кана кэчывал каныш годым, Миша пионьэрыштэ шогышо Пэтырым вўта шэнгэлан авырэн, шонымо мутшым ойлэн.

— Палэт могай паша. Тыйын ачатым колхоз гыч лукнэшт...

— А мо. Мыланэм нимат огыл—Мишан мутшым колыштдымо сэмын Пэтыр ойлэн.

— Тый альэ сай колышт. Тачэ кролик оролаш росписаньэ почэш тый кодат. Тый кроликлан тидым пукшо. Кочкыш пуымэт годым йөрө-варэ вэлэ пу.

— Мый тыгай пашалан ом көнө,—вуйым шупшын ойлэн Пэтр.

— Тыланэт кампэткым пуэм. А ачатым колхоз гыч луктыт гын, тыйжымат пионьэр гыч кожат. Варажэ кролик ашнашыжат огыт шогалтэ. Кызыт тидым ышташ моткоч йөнан.

— Тыгай пашалан ом тўкнө. А ачий шотышто паша вэс сэмын. Тудо мыйын шочмо ачийэм огыл. Шочмо ачий граждан сарэш—эрык вэрч кучэдалмашэш тўпланэн. Тидэ мыйын крэс ачам. Ты ачий дэн шуко орланэнам. Садлан вэрчын, тидэ ачийым йорло крэсаньыкым пызырымыжлан колхоз гыч луктыт гынат, ом ойгыро. Моткоч кугу таум ыштэм. Пэтр йошкар галстукшым тёрлатышыла пэнгыдын руалын.

— Эй, ойлэт шол. Тыйжымат пырльа шўдыралытыс. Тый тудын дэнэ пырльа илэнат. Садлан пэшак куанымэт ок кўл,—Миша Пэтрым савыраш шонэн пэлэштэн

— Мый йошкар партизанын эргыжэ улам. Шынчэн лий: кролик ашнымаштэ иктажэ йөндымө паша лийэш гын, тый вуйын шогаш тўнгалат. Ышкэнжын тул йып гай мутшым, Мишан сангаш шумо сэмын шыжыктэн, школ вэлыш пэнгыдын ошкылын

¹⁾ тума—вурсэдалмаш.

— Миша орын, мэнгыла шогэн кодын. Пэтырлан пуаш лукмо кагазэш пүтырымө айаржым күсэншкыжэ пыштэн, школ вэлыш ошкэдэн. Вара комака ўмбаке күзэн шынчын, йатыр пагыт шонкалэн шинчэн.

* * *

Пэтыр кроликлан шўлым шындэн. Ош кролик йолташышт кочмо жапыштэ ордыжыштө ончэн шогэн. Пэтыр түгө лэкмыжэ годым ош „Бэляклан (кроликын лўмжө) шўлым пуэн кодэн. Тудын түгө лэкмыжым ужын, комака ўмбалнэ вангэн шинчышэ Миша, сэлт (чойа) рывыжла кролик пўләмыш пурэн. Ош „Бэлякын“ шўльө ўмбакшэ айарым пыштэн, салтакла писын лэктын, пакча вэл гыч мөнгыжө ошкэдэн. Пэтырын пашам төрлатэн пурымэшкыжэ, „Бэляк“ комдыкла шарлэн возын, йолжым чумэдылын кийэн. Пэтыр кужун шонэн шогыдэ, сторож Матран пўләмышкыжэ куржын лэктын.

— Матра. Матра! Шөрым вашкэ! Матран рўданшэ, курмыжалгэ йўкшым вучэн шуктыдэ, пөрт йўмакэ пурэн, кылдымэ көршэкэш шындымэ эр лўштыш шөрым писын луктын, совладэн „Бэлякын“ умшашкыжэ опташ төчэн. Ты годым вўдым кондышо Матрат полшэн. „Бэлякын“ мо лиймыжым палыдэ тыршымыжэ арамыш лийын. Лучко минут гыч „Бэляк“ пытартыш кана шўлалтэн, мамык копан йолжым йыч-йыч ыштэн.

— Матра „Бэляк“ пытыш...—нэлын, йөсын шўлалтэн, Пэтыр кўвар ўмбак волэн шынчын... Изи аза сэмын вуйжо коршташ тўналмэш шортын... Агыргымэ сэмын нэралтэн колтэн...

— Пэтыр! Пэтыр.—Матран шонго, оралгэ йўкэшыжэ помыжалтын. Матран куптырго чурийышкыжэ памац шинчала чыпчышэ шинча вўдшө төрштылын. Кукшо кумыж сэмын куптыргылшо, йэнг пашаш орланэн тўганышэ кыдшэ, шўргыштө палын йогышо шинча вўдшым ўштын.

— Пэтыр... „Бэляк“... мо лийын“...—адакат лўймө йўк сэмын йўкшө кўрылтэш.

— Матра, ышкат ом палэ... Кочкаш шўлым шындэн кодышымат, түгө лэктым... Пурымэшкэм „Бэляк“ шарлэнат возын ыльэ...

— Тачэ титаканым муаш кўлэш...—кызыт гына толын пуршо туныктышо манын. „Бэляк“-ын тарваныдэ кийымыжым ужын, тудынат кумылжо тодылтын.

— Иван Павлыч... тыштэ мыйым титаклаш тўналыт...

Оролжо мый лийынамыс...—ышкэнжым титаканлан шотлэн, Пэ-
тыр оралгышэ йүк дэн пэлэштэн. Тугэ гынат, ты паша көн
кыд дэн лиймым палаш, мый уло вийэм пыштэм!

* * *

Эрлашым ты увэрым колын, кролик ончымашкэ тунэмшэ-
влак погынэныт. „Бэлякын“ колшо капшым ужын, йоча-вла-
кын кумылышт пушкыдэмын, шүргө мучкышт шыңча вүдышт
йогэн.

— Тэнгэчэ каймына годым пэш сай кодын ылыс... А
тачэ...—ойжым кошартыдэ, Арнольд шортын.

— Итат ойло. Пэтыр түгө лэктын пурымэш тыгай паша
лийын,—иктэ-вэсэ öрын кутырэныт.

— Тыштэ кэч кузэ гынат, оролым пүтыралаш күлэш. Мо-
лын оролмышт годым тыгай паша лийын огылыс. Тэнгэчэ
ачажымат колхоз гыч луктыныт. Ала лүмын тыгэ ыштэн?—
сэлтланэн мавын Миша.

— Тый тидым тэргэн от кэрт! Тый кулак эргэ колхоз
тушманын, вредитьылын игыжэ улат... Садлан көра ты паша
нэргэн кугунак кутыраш от тошт. А Пэтыр шотышто, паша
вэс сэмын шога. Пэтырын ачажэ-аважэ укэ. Тудо кулакын
тарзыжэ—вожатый Пэтырым пыдалын.

Пэтыр йолташ-влакышт ончылно вуйым сакэн, ойгырэн
шогэн. Чыпчэн лэкшэ шыңча вүдшым чарныдэ үштын. Тудо
ышкэнжым кугу титаканлан шотлэн.

— Йоча-влак! мый тэнгэчэ пакчаш лэкытынам ыльэ.
Школ вэл гычла писын толын, пакча дэнэ Миша эртыш. „Куш
мийэнат?“ маньымат, „тунэмаш“ маньэ. А тунэмынжэ кум ша-
гат, ончычак толын улна ыльэ.—Мишам тушкалтэн, изи Арнольд
ойлэн.

— Арнольдын мутшылан мом ойлэт? Умдыла игэ! Молан
школыш толынат улмаш?—вожатый Мишам чуриктарэн. А
Мишан түсыжө „титакан улам“ манышыла ончыктэн. Шапалгэ
рок гай шүргыжө тэвэ ошэмын, йошкаргэн... адакат ошэмын...

— Мый.. мый... так толынам ыльэ...—ышкэнжым чытырык-
тэн, Миша манын.

— Тэвэ!—Мишан күсэн гыч кагаз пакэтым вожатый Зук-
тын. Пакэт үмбалнэ „яд для мелких животных“ манын возы-
мым, чыланат лудыныт.—Тэнгэчат тидымак кондэнат ыльэ мо?
Раш ойло!

— Т... тид... ымак...

— Кө пуэн? Көлан пукшаш күштэн улмаш?

— Тидым ач... ий... пуэн... Пукшашыжэ... туныктышым шү-
дэн да... пүлэмжэ тукылмө ыльэ... Тудо мэмнам пытарэн ма-
нэш...

— Башкэ милицыш... актым возышаш. Тудо кудлаштак
Пэтыр дэн Арнольд милицыш куржыныт. Павыл йал вуйлатышэ
дэн коктын, Мишан ачажэ каймым шэккланаш тўнгалыныт. Ми-
лицэ йодышт налмэк, Мишан ачажым суд лиймэш районыш
нангайэныт: Мишажымат чот эскэраш тўнгалыныт.

Н. Казаков.

Пагалэм.

(Кролик ончышо ударник дионьэр-влак лүмэш муро)

Жапыштэ кыньэлын,

Кап-кылэмым виктарэм.

Мардэж сэмын тарваналын,

Кролик дэкэ ошкэдэм.

Ола шўйан кроликэмым

Авий сэмын пагалэм.

Тудын мамык-лайык пунжым

Лавра дэчын аралэм.

Кўчык почшым пыртыктэн,

Йолташэмжэ ваш лийэш.

Кужу пылшым шогалтэн,

Шыма мутым колыштэш.

Мамык пунжым нийалтэм,

Шупшалам да вўчкалтэм.

Тудо лайык йылмыж дэн

Нула мыйын ош кидэм.

Айста поро йолташ-влак,

Кролик ончаш пижына.

Тудым сайын ончэн,

Школлашкэ шарэна.

Н. Казаков.

КАНИКУЛ ЖАПЫШТЭ

4-шэ апрэль. 3 час жап. Сотнур ШКМ-ыштэ тунэмшэ пионьэр-влакын тўшка погынымаш.

Пионьэр вожатый Каврий шошо каникулым моштэн эртарымэ нэргэн ынглыктара. Пытартыш ойжым тыгэ кошартыш: „Тэлэ каникулым сай эртарышна. Шошо каникулымат сай эртарашна кўлэш. Погынэн шашкэ дэн мойын модаш, спектакылым ышташ, экскурсийыш мийэн толаш, кинон ончаш, библиотэкиштэ тўрлө кнагам лудын, ача-аванам ынглыктарашна кўлэш“...

Пионьэр-влак йывыртымышт дэн, Каврийын ойжым аклэн, кид копаштым „роп-роп“ пэралтэн колтышт.

Каврийын почэш сай тунэмшэ—ударник, пионьэр, рашкэмдэрэн каласыш: „кызыт обласна кумдыкэш йоча художэствэн олимпиад эртаралтэш. Мланна тидэ пашаштэ өрдыжэш кодман огыл“.

Адак вэс ударник—Сэмон кыньэл шогальват, каласыш:—чынак, каникулам моштэн эртарашна кўлэш. Утрэникым ыштэн мурэн, куштэн кэртмынам, почэла мурым сайын лудын моштымынам, музыкым шоктэн кэртмынам ончыктэн пуаш кўлэш. Тидэ шотышто мўкш игэ гай лийашна кўлэш. Шошо каникулым сай эртарэн, сай канэна. Вара у вий дэн каналтымэ вуй ушна дэн испытаньым сай кучэна. Нэудым—удыш,

удшым—сайыш, сайым—пэш сайыш савыраш пижына! Ик йол-ташат кок ийлан ыншэ код! Иктынат „нэуд“ ыншэ лий! Вот мэмнан ончылно, улшо задач-влак. Нинэ задач-влакым шукташна күлэш!

— Шуктэна! — манын кычкыралын колтыштат, кид копаштым пэралтышт.

* * *

Каври кагаз, вүдылкам нумалын лэктэ да, ШКМ школ ончылан кугу кагазэш возымо увэртармашым сакалыш.

14-шэ апрэлын, 7 час кастэн ШКМ школэш йоча художествэн олимпиадым ончыкталтэш. План почэш спектакль, мурмаш, түрлө музык шоктымаш, куштымаш, модмаш лийэш.

Кө кумыланжэ ончаш толзо.

Комиссэ.

Тидэ жапыштэ Пётыр, Иыван, Настаси, Вэдаси толын шогалыч.

— Каври, школышто улыт мо? — Пётыр йодо.

— Улыт, шашкэ дэн модыт.

— Рэпэтицыжэ тўнгалэш мо?

— 12 часлан тўнгалаш ойлымыс. А кызыт 10 час вэлэ эрталтэн.

— Тугэжэ, Айдыза клубыш пурэна. Шашкэ дэн модына, кнагам мойын лудына.

Чыланат школыш пурышт. Увэртармаш волгалт кэча. Йын-влак эртэн кайшыштла шогалын, лудын-лудын эртат. Ик чал пондашан кугыза эртэн кайшыжла увэртармашым

ужо. Күсэн гычшэ очкижым лукто да эркин лудын лэктэ. „Рвэээ-влакын койшыштым ончаш толшаш“—манын умбакыла ошкыльо.

Тидэ чал пондашан кугыза—Коврийын ачажэ.

* * *

ШКМ школ тич погынэныт. Шонго-влакат толыныт. Йоча-влакын койшыштым пэш йөралтэн ончат. Садэ чал пондашан кугыза пондашыжым вэлэ шогалтэн. Коклан öрын, вуйжым рүзалта. „Пэш кэртыв-ыс! Шэшкэ, тыйын эргыч-кузэ колта“—садэ кугыза воктэнэ шинчышэ ватын эрдыжым тукалтэн пэлэшта.

— Кэртэш улмаш.

— Ындэ йўкан оркэстырым шоктэна,—Каврийын йўкшö шоктыш.

Пила, атэ, товар, шэргэ, самбар груба, совла йўк шэргылташ тўнгальэ—тидэ тўрлö арвэр дэн тўрлö мурым шоктымо йöкан оркэстыр. Тўрлö мурым шоктаг. Ик мурым муратат, вэсым тўнгайыт. Коклан ончаш толшо калыкын куанымышт дэн кид копаштым кырмэ йўкышт шэргылтэш.

Йоча художэствэн олэмпиад пэш сай эртыш. Ончаш толшо ача-аваштат пэш моктышт. Тыгай сылнэ касым чўчкыдырак ышташ калык йодыч.

Кожмак Васлий.

Рэдакцэ дэч: Пионьэр, тунэмшэ-влак, тэ канымэ жапым кузэ эртарэда? Художэствэн олэмпиадым илышыш кузэрак пуртэн шогэда, возыза!

АЭРОПЛАНЫМ ЫШТЫШТ

Эчу ШКМ-ыштэ тунэмэш. Ударник Пионьэр. Политэхник пашам пэш йөралта. Труд дэн туныктышо Николай Иваныч мом шүда гын, тудо кэлштарэн, жапыштэ ыштэн шукто. Садлан туныктышо Николай Иваныч, моло туныктышо-влакат Эчум пэш йөралтат. Эчу ик политэхник пашалан вэлэ сай ок тунэм, моло прэдмэт дэнат пэш сай тунэмэш. Йолташ-влакланат полша.

Эчу тунэммэ пашажэ сэмынак мэр пашамат сай ышта. Тудлан мом шүдэт гын, эрэ шуктэн шога.

Тачэ школыш почто тольо. Эчуын лүмэш „Пионьэр“ журналым писма коштыктышо кондыш. Журналэш аэроплан модэлым ыштымэ нэргэн статьям Эчу йөралтэн лудо. Лудмэкшэ ала мом шоналтэн шинчышат „ыштэн ончышаш, лийэш дыр“—маньэ да мастёрскойыш кайыш.

* * *

Тунэмаш тунгалаш ныл минут вэлэ кодын. Тидэ жап коклаштэ Эчу аэроплан ыштымэ нэргэн ойлаш пижэ.

— Йолташ влак, тачэ „Пионьэр“ журналым лудын улда мо?

— Укэ. Мом возымо?—Иктэ-вэсэ Эчу дэч йодыт.

Аэропланым ыштымэ нэргэн возымо. Айдыза мээт аэропланым ышташ пижына!

— Чыланат „рүж-ж“ воштылыч.

— Молан воштылда?

— Эчу, мом ойлыштат? Аэропланым кузэ ыштэт?

— Чонгэштэн коштмо аэропланым ом ойло вэт. Модыш аэропланым ойлэм. Тугэ гынат, чонгэштэн кэртшым ышташ—Эчу ыглыктара.

— Шойа дыр? Кузэ ыштэт?— йодыт.

— Кузэ ыштымэ нэргэн газэтэш правилым возэныт. Тачэ урок пытымэк, аэроплан ышташ мастёрскойэш кодам. Коч мо лийжэ, тидэ правилэ почэш ышташ пижам. Кө мыйдэнэм пырля кодэш?

— Мый кодам!

— Укэ, мый!

— Мыйат кодам.

Йөра. Кө шонышыжо кодса, ышташ пижына...—пэлэштэн гына шуктыш, труд дэн туныктышо Николай Иваныч пурэн шогальэ. Чыланат пашаш пижыч.

Урок пытымэкэ Эчу, Миклай, Анук, Зойа, Иыван, Пётыр, Максим Эчу дэн пырлыа мастэрскойэш кодыч. Эчуын вуйлатымэ почэш, аэропланым ышташ тўнгальыч.

Эң ончычак пу комылыа пўчкыч. Кутышыжо 30 с.м., торэшыжэ—кўжгўтшө 7-8 см. лийэ. Кўзө дэн шуэштын, иужарэн, аэроплан почым ыштышт.

Эчуын кидшэ модэш вэлэ. Изи пичкым нальат, фаньэр онам пўчкаш тўнгальэ.

— Эчу, тидыжым молан пўчкат? Мо лийэш?—Анук йодо.

— Шулдыржым ыштэна. Тэвэ вэс шулдыржыланат пўчса. Кутышыжо 30 см., торэшыжэ 7 см. лийжэ.

Анук сантиметыр дэн висэн пўчкын. Эчу почэш ышташ тўнгальыч. Вара кок шулдыргэ ыштэн пытарышт.

Иктым ыштэн пытарышт, вэсым ышташ пижыч: 5 с.м. кутышан тойам ыштышт. Вара 9 с.м. кутышан вычкыжрак тойам ыштышт. Фаньэр она дэн кок тыртыш аэроплан оравам ыштышт.

Ораван кок тойа мучашыжым аэроплан капэш пыжыктэн шындышт.

Вара фаньэр она дэл 9 с.м. кутышан пропэлэрым штэн, покшэланжэ пыжыктышт.

— Анук, ындэ мом ыштышаш кодын, палэт?—Эчу йодо.

— Ындэ, почшым ыштышаш кодын.

— Чынак, айдыза ышташ пижына!

Фаньэр она дэн 10 с.м. кутышан аэроплан почым ыштышт.

Шулдыр онажым ўмбалгэ-йымалгэ пудалышт. Пропэлэрым аэроплан вуйэш пёрдын кэртшашлыкын пыжыктэн шындышт. Вара почшым пыжыктышт.

— Зойа, Анук, тэвэ, аэропланна шуо вэт!—Эчу куанэн пэлэштыш.

— Ындэ чыла йамдэ мо?

— Иамдэ. Чийалтышаш вэлэ кодын. Чийалтэн шуко огына шого. Вара...

Эчу ала мом ынглыктарнэжэ ыльэ, Анукын аважэ тото-лэн, мастэрскойыш пурэн шогальэ.

— Тэвэ кушто кийа улмаш! Мый мо чоло кычалам. Мўшкырэт шужэн огыл мо?... Кай вашкэ кочкаш!

— Авай, альэ ом кайэ. Тэвэ тидым ыштэн пытарэна.

— Тидэ мұшкыр томашэт йөра мо!

Йынгай, мұшкыр тэмашлан оғыл ыштэна. Политэхниклан чот тунэмына. Ончыкшо тэхникым шинчыдымылан йөсө лийэш. Мланна изиньэкак чот тунэмман,—Эчу ынглыктара.

— Тэвэ, йынгай, аэропланым ужын отул вэт? Тэвэ сэй-час чонэштыкташ тўнгална.

Эчу кұшыл шулдыр покшэлан 4 с.м. коклам кодэн, кок пудам кырыш. Пудашкэ фаньэр онга дэн ыштымэ олдырчым пыжыктыш.

— Айдыза, ындэ колтэн ончэна. Йынгай, айда тыйат ончаш—манын Эчу у аэропланым тўгө нумалын лукто. Эчу почэш чыланат лэктыч. Садэ олдырчым кўртнө воштыр вак пыштэн, шупшыл колтыш. Аэроплан чонэшташ тўнгалъэ.

— Тэвэ, кэртына вэт!—Зойа куанэн пэлэштыш.

— Кэртыда улмаш,—Анукын аважэ аэропланым ончэн шогышыла пэлэштыш.

Аэроплан 48 мэтыр торам чонэштыш.

К. Корьяков.

Шошым сэм

Той пуч дэнэ, тўмыр дэнэ
Май парадыш кайэна!
Тыгэ мэжэ угыч толшо
Шошо кэчым ваш лийна.

* * *

Мэмнан ончык каймэ корно,
Почылт возын раш йонгалт.
Той пучнажэ чот шокталтэ,
Рвзээ йэнжэ чот волгалт.

* * *

Комсомолым алмашташ,
Эрэ йамдэ шогэна!
Нэлым, йөсым йалт сэнгаш,
уло вий дэн тыршэна.

Комсомолын чын помошник,
Пионьэр мэ улына.
Тунэммаштэ сай ударник—
йолташ-влаккан полшэна.

* * *

Шошым кэчын, рвзээ йынгын,
Кумыл нөлта ик йын гай.
Май парадыш ончык писын
Пионьэр тый ошкыл кай.

* * *

Той пуч дэнэ, тўмыр дэнэ
Май парадыш кайэна!
Тыгэ мэжэ угыч толшо,
Шошым кэчым ваш лийна!

Ошэл Васлий.

Вашталтыш кушкэш

Кэчэ шангак лэктын, йатыр күшкө күзыш. Йоча-шамычын авашт, шочшыштым йоча сатышкыла нангайат. Изиракшым кыд нүанэшышт кучэныт, кугуракшым почэшышт куржыктат.

Йоча сатын пөрт көргыжө ару. Пырдыж мучко түрлө сүрэт, плакат пижыктэн пытармэ. Кок могыр пырдыжыштэ тыгыдэ пуда рат дэн кыркалмэ. Ты пудаштэ кажнэ йочан посна шүргө үштышышт сакымэ.

Пөрт покшэлнэ рвэээ түшка кыдым йыр кучэн пөрдэш. А нунын покшэлнэ ик изи йоча пэш кушта. Вэс лукышто эн изи йоча-влак панга дэн модыт.

Рвэээ - влакын чийэмышт шинчам йымыкта. Тичмаш шүргө чурийышт, шымавуч гай йытыран кушшо кап-кылышт, оваргэн шогышо лопка онгышт, лопка туп-вачышт социализм ыштымаштэ вийан йэн лийшашыштым палдыра. Нунын коклаштэ ныл пионьэр-влак шынчашкэ ойыртэмынак пэрнат.

— Йоча-влак! Рат дэн шогалза. Шүргым мушкаш тўналына!—йоча-влакым ончышо (воспитательницэ) маньэ. Йоча-влак рат дэн шогалын, шүргыштым мушкаш тўналыч. Дэжурно үстэл ўмбакэ чашкам, киндым, пуштым кондэн шындыш. Йоча-влак кочкаш шынчыч.

— Микалэ, молан мыйым шүкэдылат?—ошалгэ үпэн Пича манэш.

— Шып. Тэвэ шэлын пуэм гын...

— Шэлын ончо... Майук акай, Микалэ кырэм манэш...— Пича вуйым шийэш.

— Йөра, ида толашэ. Сайын кочса. Ваш-ваш ида сырэ.

— Майук акай, мыйын пуштэм пытыш. Кочмэмжэ пэш шуэш—манэш ик рвэээ.

— Чөчас. На!—пуштым йэшарэн пушыжла манэш.

— Мый тэмым. Миша, тол модына.

Изи-влак, кочмо почэш каналташ вочса. Изиш каналтымэкэ адак модаш тўнална—маньэ воспитательницэ.

Изи-влак чыланат каналташ возыч. Каналтэн кыньэлмэкэ адакат рүжгэн модаш тўналыч. Адак түшкан муралтат.

Тыгэ йоча сатыштэ вийанын, у вашталтыш кушкэш.

Н. Казаков.

Пүчкөдымаш дэн ушкалмаш

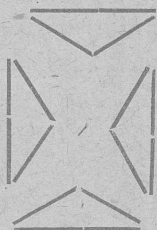
(Задач-влак)

1. Вич лаштык гыч

Тэвэ тыштэ сүрэтлымэ вич лаштык гыч ырэс форман фигурым ушкалза.

Кузэ тидым ышташ?

Тидэ вич лаштыкым посна кагазэш сүрэтлыза. Вара вашкүзө дэн пүчкөдэн, задачым палаш тыршыза (сүрэтым ончо).

2. Вэс вич лаштык гыч

Ындэ вэс вич лаштык гыч ныл углан квадратым ышташ төчэн ончыза.

3. Ныл ужашлан

Ындэ мландэ пүчкышым налына. Тидэ мландэ вич төр ныл угылан пүчкышлан шэлалтын. Тэ тидым вич төр ужашлан огыл, ныл төр ужашлан шэлалаш төчыза.

4. Кумло куд ноль

Тэвэ тидэ клэткылаштэ 36 нольым шындылмэ.

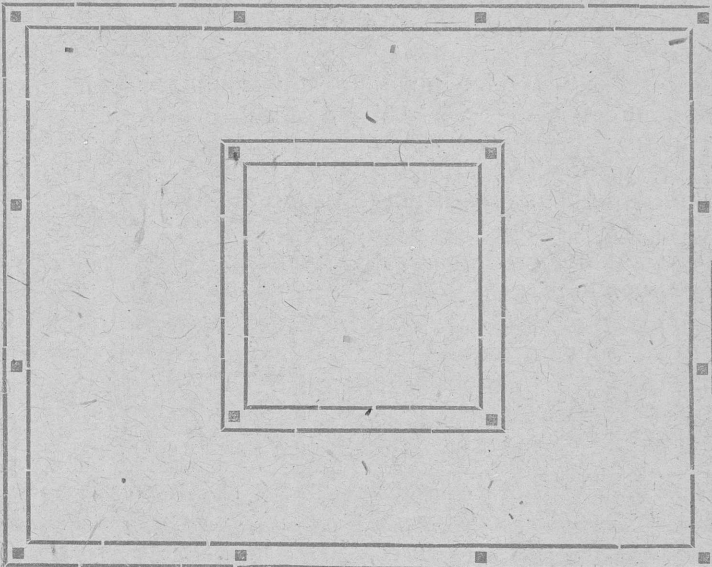
Тышэчын 12 нольжым удыралман. Удыралмэк кажнэ шотышо дэн кийшэ ратыштэ ик гай числа ноль-влак кодышт. Могай ноль-влакым удыралман?

0	0	0	0	0	0
0	0	0	0	0	0
0	0	0	0	0	0
0	0	0	0	0	0
0	0	0	0	0	0
0	0	0	0	0	0

5. Күвар

Сүрэтыштэ ончыктымэ сэмын, шырпэ-влак дэнэ кок ныл угылан квадратым ыштыза. Кӧргысӧ изи квадратшэ—остров шотышто лийжэ, йыржэ вүд канавэ. Тидэ вүд канавэ гоч кок спичкэ дэнэ күварым ыштыза.

Кузэ тидэ күварым кок шырпэ дэнэ гына ышташ?

1958 4

Мар. Ж

1-3

Ак 60 ыр.

Пионьэр, тунэмшэ-влак! „Пионьэр йүк“ журналым налза, лудса, ышкат возыза!

Йоча-влак! Тылөч вара журнал тылзэ йыда лэктын шогаш тунгалэш. Пионьэр, тунэмшэ влак, „Пионьэр йүк“ журналым лудын, возэн шогаш тунгалза. Журналын акшэ шэргэ огыл:

1 Ийлан	3 т. 60 ыр.
Пэл ийлан	1 т. 80 ыр.
Кум тылзылан	90 ыр.
Ик тылзылан	30 ыр.

Подпискым район поштышто, писмам нумалышэ (писмоносэц)-влак дэн ыштыман. „Журналыш мый возаш шонэм да, мо нэргэн возышашым ом палэ“ — манын йатыр йочанан кутырмыжым колнам.

Йоча-влак, төвэ тыгай паша нэргэн возэн колтыза:

1. Испытаньылан кузэ йамдылалтда, кузэ эргарэда?
2. Физкультур пайрамлан кузэ йамдылалтыда Кузэрак эргараш понэда?
3. Кэнэж каникулым моштэн эртармэ нэргэн. Пионьэр лагэрлан кузэ йамдылалтыда. Кузэ эргарэда? Заводыш, олаш, чодыран, М.Т.С.-ыш, колхозлаш эскурсийыш ужын коштымда нэргэн сылиэ мут дэн возыза.

4. У тунэмме ийлан кузэ йамдылалтыда? Школ пөртда, парт, үстэл, пөкөн да мойын йамдэ мо? Шокшо кочкыш ышташ кузэ йамдылалтыда? Пакча пашада кузэ кайа? Тунэмаш тунгалмыланда кнага, карандаш, чөрнила, ручка ситышын лийэш мо? Чыла йоча школыш кошташ тунгалыт мо? Колхоз, комсомол йачэйкэ, сальсовэт тидэ пашалан кузэ полшат?

5. Пионьэр отряд, звэна да у тунэмме ийлан кузэ йамдылалтыт колхозышто могай пашам ыштат. Кап тазандымалн пашада кузэ кайа? Октябрат пашам кузэ вуйлатэда. Комсомол йачэйкэ тэмдам кузэ вуйлата? Йоча садын пашам организоваймаштэ да сайэмдымаштэ кузэ полшэда?

6. Йужо школышто имнэ, кролик, мүйкш, презым да мойын ашнат. Кузэ ончэда? Могай опытда уло?

7. Пүтынэ ушэмысэ 2 шо пионьэр сльотым ваш лиймаштэ могай пашам ыштэда? Школышто интернациональнэ воспитаньэ пашадя кузэ кайа?

Адак моло түрлө паша нэргэн очэркым, пиэсым, ойлымашым, почэла мутым, мурым, модыным шарадым, ребусым возэн колтыза.

Ик пионьэрлат, ик тунэмшат „Пионьэр йүк“ журнал дэч посна ынжэ лий!

Возышашым тыгай адрес ден колтыза: Йошкар-Ола. Маргосиздат, Йоча сэкттр „Пионьэр йүк“ журналан.

Альэ йошкар-ола. Комунист урем, 5 Рвзэз комунист рэдэкция „Пионьэр йүк“ журналыш.

Отв. Ред РЕЧКИН.

Выпускающий Л. ВАСИЛЬЕВ.

Инв. № 26

Отпечатано в 1-й Типографии Маргосиздата 1934 г.

Мароблит № 193. Тираж 1000. Наряд № 45. Формат 72×105/16 Печатных листов 3 в листе 31000 зн. Сдано в производство 27/IV, подписано к печати 5/VI-34 г.